

Ρηξικέλευθον

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 21 (30/ 2005) ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

¤ ἀεί τά κάλλιστα πράττειν ¤

Σε αυτό το τεύχος:

- ❖ Η συμβολή του Πρωταγόρα στην πολιτική πράξη:
η πρακτική της Αστικής Διακυβέρνησης
του Αναστάσιου Αναστασίου
- ❖ Οριοθετώντας τις αρμοδιότητες των διπλωματικών
και των εμπορικών αιολούθων
του Βασίλη Σιταρά
- ❖ Τοπική Αυτοδιοίκηση και ανάπτυξη:
οι νέες δυνατότητες
του Στάθη Βαγενά
- ❖ Κριτική της δημοκρατικής ρητορείας
του Μάριου Κωστάκη

Σημείωμα της ομάδας Έκδοσης παρα των αναγνώστες του «Ρηξικλεύθουν»

Στο Ρ. φιλοξενούνται άρθρα για την πάγια πολιτική που αποκούν (ή θα έπερπε να αποκούν) Υπουργεία και υπηρεσίες. Δημοσιεύονται οι καταγγελίες κατά το Υπουργείο που θα βιοθήσουν στην εκπόνηση του πολυπόθητου Μηχανισμού των Αποφοίτων. Το Ρ. σημειώνει την εκδοτική άνοιξη που φέρουν οι συγγραφικές προσπάθειες αρκετών Αποφοίτων με βιβλιοπαρουσίασης των έργων τους.

Η ύλη του Ρ. θα αποτελέσει και το πιο ενδιαφέρον και διαχρονικής σημασίας περιεχόμενο του τόπου της ENAP στο Διαδίκτυο (www.nspa.gr). Είτε τα άρθρα του θα είναι αμέσως προσβατίσμα, ακόμη και πολλά χρόνια μετά, στο απερδόμιο κοινού του διαδικτύου.

Οι στόχοι του Ρ. θα είναι: να γίνει ένας ακόμη σημαντικός συνδετικός κρίκος μεταξύ των Αποφοίτων. Ένα εργαλείο ενότητας, συντονισμού και έμπνευσης για τις δραστηριότητες τους. Ακόμη είναι ένα κλασικό μέσο προβολής, δημοσιότητας και πληροφόρησης της Ένωσης. Μία ενηρωτική και σοβαρή παρουσία που θα δεχνεί τις δυνατότητες της.

Είναι χρήσιμη κάθε νέα φωνή για το Ρ. Δώστε ό,τι καλύτερο έχετε γράψει για να δημοσιευθεί στα επόμενα τεύχη και σημφετάσχετε στις εργασίες της Ομάδας Έκδοσης. Ο πλουραλισμός στην προσφορά και στις ιδέες θα απογειώσει το περιοδικό μας.

Εργάζοντας διαβέτετε υλικό κατάλληλο για δημοσίευση (επιστημονική μελέτη, άρθρο, υπόμνημα, εργασία, πρόταση, διάλεξη, εισήγηση, κείμενο πολιτιστικού περιεχομένου, ανακοίνωση δραστηριότητων), το οποίο θα είναι ανάλογο των κατευθύνσεων και του ύφους που χαράσσει το παρόν έντυπο, παρακαλούμε να επικοινωνείτε με τους υπεύθυνους σύνταξης και έκδοσης του «Ρηξικλεύθουν» (e-mail, τηλ., fax), σε εύλογο χρόνο πριν το τέλος του τριμήνου.

Παρακαλούμε επίσης τα κείμενα να συνοδεύονται, ει δυνατόν, από περιλήπτική απόδοσή τους (μέχρι 1 σελίδα) στα αγγλικά, καθώς τα επώμενα τεύχη θα αποτελούνται και στο εξωτερικό, ώπως επίσης θα προβάλλονται και από τις ηλεκτρονικές μας σελίδες στο Διαδίκτυο.

Παρακαλούμαται τα μέλη της Ένωσης να στέλνουν τα χρηματικά ποσά των συνδρομών και εγγραφών τους στην Ένωση Αποφοίτων Ε.Σ.Δ.Δ., κατόπιν συνεννοήσεως με τον υπεύθυνο οικονομικών κ. Γρηγόρη Θεοδωράκη (τηλ.: 2107648750), για λόγους καθαρά πρακτικούς.

Η Ομάδα Έκδοσης

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ TAX. ΘΥΡΙΔΑ 30390 - ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 60 - T.K. 100 33 - ΑΘΗΝΑ Email: info@nspa.gr , Δικτυακός Τόπος: www.nspa.gr ΕΤΟΣ 9ο - ΤΕΥΧΟΣ 3 (21) Τιμή τεύχους: 2 EURO Ετήσια συνδρομή: Συνδλογικοί Φορείς 15 EURO, Ιδιώτες 8 EURO ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΕΝΩΣΗ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΕΝ. ΑΠ. - Ε.Σ.Δ.Δ.) ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ: 1995 ΑΦΜ: 999963450 ΕΚΔΟΤΗΣ (ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ): Κώστας Παπαδημητρίου, τηλ.: 210 7289668, 6946-033203, email: papadimitriou@synigors.gr , TAX. ΘΥΡΙΔΑ: 30390, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 60 T.K 100 33 - ΑΘΗΝΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Παναγώτης Δ. Ζαρίφης, e-mail: katepano@yahoo.com ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Μάριος Κωστάκης, τηλ.: 210 8201786, 6945 521755, Email: Marios.Kostakis@dms.culture.gr ΟΜΑΔΑ ΕΚΔΟΣΗΣ Νίκος Λένος, τηλ.: 210 8201788, 6945 102467, e-mail: nlenos_culture@yahoo.com Μαρία Δόρου, τηλ.: 210 3228373, e-mail: mardok@pathfinder.gr Χρήστος Αποστολόπουλος, e-mail: chrisap@hol.gr ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ: Γεργόθεος Θεοδολόπουλη, τηλ.: 2107648750, e-mail: ggregtheo@mailbox.gr ΕΚΑΙΔΕΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΔΙΟΝΙΚΟΣ": Τηλ.: 210 3801777, e-mail: dionicos@otenet.gr , Φειδίον 18, Αθήνα COPYRIGHT©: ENAP Ε.Σ.Δ.Δ.---Απαγορεύεται η αναδημοσίευση του παρόντος ή μέρους του χωρίς την άδεια της ιδιοκτητικούς Ένωσης Αποφοίτων Ε.Σ.Δ.Δ./

ISSN 1109-6349

A QUARTERLY PERIODICAL OF THE ASSOCIATION OF THE NATIONAL SCHOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION GRADUATES FOR THE PUBLIC ADMINISTRATION AND THE ADMINISTRATIVE MODERNISATION POSTAL BOX: 3039, 60, MITROPOLEOS Str, Postal Code 100 33, ATHENS, GREECE e-mail: info@nspa.gr , Web Site: www.nspa.gr YEAR 9th ISSUE 3/21 Price of the issue: 2 EURO, Annual subscription: Legal entities: 15 EURO, Natural Persons: 8 EURO OWNER: ASSOCIATION OF THE NATIONAL SCHOOL OF PUBLIC ADMINISTRATION GRADUATES FOUNDATION YEAR: 1985 PUBLISHER (RESPONSIBLE UNDER the LAW): Kostas PAPADIMITRIOU, tel. 210 7289668, 6946-033203, E-Mail: papadimitriou@synigors.gr , 60, Mitropoleos Str., Postal Code 100 33 - Athens, GREECE DIRECTOR: Panagiotis ZARIFIS, e-mail: katepano@yahoo.com EDITOR IN CHIEF: Marios KOSTAKIS, tel.: 210 8201786, 6945 521755, e-mail: Marios.Kostakis@dms.culture.gr EDITING GROUP: Nikos LENOS, tel.: 210 8201788, 6945 102467, e-mail: nlenos_culture@yahoo.com Maria DOKOU, tel.: 210 3228373, e-mail: mardok@pathfinder.gr Christos APOSTOLOPOULOS, e-mail: chrisap@hol.gr FINANCIAL RESPONSIBLE: Grigoris THEODORAKIS, tel: 2107648750, e-mail: ggregtheo@mailbox.gr PUBLISHED BY "DIONIKOS" PUBLISHERS: tel: 210 3801777, e-mail: dionicos@otenet.gr , FIDIOU 18, Athens COPYRIGHT©: Neither part nor the whole of this publication may be republished without permission from the owner "Association of the National School of Public Administration Graduates".
--

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΦΙΛΟΙ

Το τρίμηνο που μας πέρασε (Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος 2005), εξακολούθησε καταρχήν η συνήθης διοικητική καθημερινότητα. Από τις αρχές Σεπτεμβρίου όμως, είδαν το φως της δημοσιότητας οι πρώτες ειδήσεις για τον νέο Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων. Το σχέδιο του Κώδικα έχει αναλάβει να καταρτίσει επιτροπή του Υπουργείου Εσωτερικών, στην οποία εκπροσωπείται και η ΑΔΕΔΥ. Η επιτροπή, έπειτα από ένα μεγάλο διάστημα αθόρυβης εργασίας, έπιασε τα θέματα μείζονος σπουδαιότητος και δυσκολίας, όπως αυτό της αξιολόγησης. Επειδή στα νέα που δημοσιεύθηκαν, η αποφοίτηση από την ΕΣΔΔ, δεν φαινόταν να επιβραβεύεται με τα ανάλογα μόρια, σε αντίθεση με άλλα προσόντα (πτυχίο Πανεπιστημίου με «άριστα») και διαδικασίες (συνέντευξη από τα γνωστά, αναξίοπιστα υπηρεσιακά συμβούλια), η ΕΝΩΣΗ πήρε άμεσα θέση, στέλνοντας προς όλους, (εμπλεκόμενους στην επιτροπή, πολιτική ηγεσία, Μ.Μ.Ε. κ.λπ.) Δελτίο Τύπου. Σε αυτό καταγράφεται ιστά η θέση των αποφοίτων της ΕΣΔΔ: „*η καθιέρωση συνεντεύξεων γενικά, εφόσον αυτές πραγματοποιούνται με επιστημονικούς όρους (δομημένη συνέντευξη από ειδικούς), είναι ένα θετικό μέτρο. Η αξιολόγησή τους με υπερβολικό βαθμό είναι ύποπτη αλλά η ανάθεση της διεξαγωγής των συνεντεύξεων στα διαβλητά-αναξιόπιστα-κομματικά-σημερινά Υπηρεσιακά Συμβούλια είναι προφανώς κάτι που δημιουργεί σοβαρότατο προβληματισμό για τις πραγματικές προθέσεις της Κυβερνητικής πρότασης. Ας θεωρείται λοιπόν βέβαιο, ότι με τέτοιες ρυθμίσεις, δεν θα επέλθει καμία ουσιαστική βελτίωση αλλά αντίθετα, θα διαιωνιστεί η υφιστάμενη δυσμενής κατάσταση. Ειδικότερα, για την αξιολόγηση της αποφοίτη-σης από την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης με 150 μόνο μόρια (όσα ένας οποιοσδήποτε μεταπτυχιακός τίτλος μονοετούς φοίτησης, ενώ η συνέντευξη αξιολογείται με 800.), διαμαρτυρόμαστε έντονα! Αν κάτι τέτοιο αποδειχτεί ακριβές, καθίσταται προφανές, πως η πενιχρή αντή εκτίμηση της δούλειάς που πραγματοποιείται στη Σχολή, τα εκατομμύρια των εθνικών και κοινοτικών πόρων που επενδύονται στην εκπαίδευση νέων επιστημόνων που εισέρχονται αξιοκρατικά στη Διοίκηση, τα μεγάλα λόγια που ακούγονται κατά καιρούς για το ρόλο των αποφοίτων, δεν αποτελούν παρά επιμέρους όψεις της γενικότερης υποχροσίας που εξακολουθεί να χαρακτηρίζει το πολιτικοδιοικητικό μας οικοδόμημα”.*

Τον ίδιο μήνα, ο Διευθυντής της ΕΣΔΔ, κ. Παναγιώτης Λιαργκόβας παρατήθηκε από τη θέση αυτή, λόγω ανάληψης της θέσης του προέδρου του μεταπτυχιακού τμήματος στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Η συνεργασία του κ. Λιαργκόβα με την ΕΝΩΣΗ και η εν γένει στάση του ήταν καθ' όλα άψογες! Σύντομα, ορίστηκε νέος Διευθυντής της ΕΣΔΔ, ο καθηγητής πληροφορικής του Πανεπιστημίου Πειραιά, κ. Θεμιστοκλής Παναγιωτόπουλος.

Η ΕΝΩΣΗ συμμετείχε στην μεγάλη συγκέντρωση-προείδοπος που οργανώθηκε από την ΑΔΕΔΥ και τη ΓΣΕΕ, κατά την Διεθνή Έκθεση στη Θεσσαλονίκη, προβάλλοντας και διεκδικώντας τα αιτήματα των εργαζομένων.

Ο εκδότης

Η Συμβολή του Πρωταγόρα στην πολιτική πράξη: η πρακτική της Αστικής Διακυβέρνησης

Γράφει ο Δρ. Αναστάσιος Δ. Αναστασίου
Στέλεχος της Κεντρικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΣΔΔΑ

Εισαγωγή

Ο 5ος αιώνας π.Χ. είναι μία από τις σπουδαιότερες περιόδους της ιστορίας του κόσμου. Σε αυτόν τον κόσμο εξέχουσα θέση κατέχει η πόλη των Αθηνών στη Θράκη. Η επονομαζόμενη γη του κάλλους και του στοχασμού. Η πόλη η οποία είναι η μακρινή προφυλακή του Ιωνικού πολιτισμού. Στα Άβδηρα, περί το 485, γεννιέται ο Πρωταγόρας του Αρτέμωνος ή σύμφωνα με τον Απολλόδωρο, υιός του Μαιανδρίου. Είναι το δεύτερο «αρχετικό» πνεύμα της αρχαιότητας, μετά τον Δημόκριτο. Αμφότεροι συνδέονται με την πόλη των Αθηνών. Οι πολύ λίγες, έως τις ημέρες μας, σωζόμενες πηγές αναφέρονται με τεράστιο σεβασμό για τον στοχαστή, πολυμαθή, φίλο της φιλοσοφίας, αρχιτέκτονα της πολιτικής, σοφιστή και πολυταξιδεμένο Πρωταγόρα. Η φήμη του Πρωταγόρα προηγείται της έλευσής του στην Αθήνα περί τα μέσα του 5ου αιώνα. Στην Αθήνα, αυτό το διάστημα βρίσκεται και ο ιστορικός Ηρόδοτος. Την εικοσαετία 460-440 γράφονται μερικές από τις πιο σημαντικές Ελληνικές τραγῳδίες.

Γνωρίζεται και γίνεται φίλος με τον Περικλή. Αυτός του αναθέτει να γράφει το Σύνταγμα για την πανελλήνια αποικία των Θουρίων της Λουκανίας στη Νότια Ιταλία μεταξύ 446-444. Είναι η πρώτη και συγκεκριμένη καταγραφή καταστατικού χάρτη δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των πολιτών παγκοσμίως. Αν και δεν γνωρίζουμε λεπτομέρειες για το περιεχόμενο του Συντάγματος, ο Αριστοτέλης αναφέρεται σε αυτό, χωρίς να αναφέρει τον Πρωταγόρα. Στην προσπάθεια οργάνωσης της πόλης των Θουρίων συμμετέχει ο ιστορικός Ηρόδοτος και ο αρχιτέκτονας-πολεοδόμος Ιππόδαμος ο Μίλισος. Τα πρώτα χρόνια του πελοποννησιακού πολέμου (431, 430, 429) ο Πρωταγόρας ξαναβρίσκεται στην Αθήνα και κατά τη διάρκεια του λοιμού θαυμάζει την καρτερία που επιδεικνύει ο Περικλής στον θάνατο των δύο υιών του. Η δεύτερη επίσκεψή του είναι αυτή η οποία περιγράφεται στον Πλατωνικό διάλογο «Πρωταγόρα».

Ο Πρωταγόρας βρίσκεται για τρίτη φορά στην Αθήνα κατά τη διάρκεια της Σικελικής εποχρατείας (420-413). Τότε παρουσιάζει το βιβλίο του «Περί Θεών», το περιεχόμενο του οποίου αναστατώνει τον πνευματικό κόσμο της Αθήνας και ερεθίζει τη θρησκευτική μισαλλοδοξία που είναι έντονη μετά το ξέσπασμα του Πελοποννησιακού πολέμου. Γι' αυτόν τον λόγο εκδιώκεται στη Σικελία, αφού κατηγορείται για αθεΐα και δίνεται εντολή να κάψουν «τα βιβλία του στην αγορά, αφού πρώτα ἔβγαλαν κήρυκα και τα μάξεψαν ἐνα-ένα απ' όσουν είχαν αντίτυ-πα».¹ Την καταγγελία εναντίον την κάνει ή ο Πυθόδωρος του Πολυζήλου ή ο Εύαθλος.² Το συγκεκριμένο γεγονός συμβαίνει στην Αθήνα του χρυσού αιώνα.³

¹Ν. Μ. Σκουτερόπουλος, 1991, *Η Αρχαία Σοφιστική, τα Σωζόμενα Αποσπάματα*, εκδ. Γνώση, Φιλοσοφική και Πολιτική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 35.

²Ο Πυθόδωρος είναι ένας από τους ολγαρχικούς τετραποσίους που αναλαμβάνουν την εξουσία μετά το πολιτειακό πραξικόπεμπτο το 411, ενώ ο Εύαθλος είναι ένας περιβόλτος συνοφάντης, γνωστός από την Ατακή κωμοδία Βλ. Αχαρνές και Σημήκες του Αριστοφάνη.

³Μια από τις πλέον δημοφιλείς φυσιογνωμίες της ρων μουσικής, ο Καναδός Νηλ. Γιανγκ, γράφει σε ένα στίχο του: «Καλύτερα να Κατείς παρά να Σβήσεις». Άλλωστε πάντα να φήμουν τα οποιαδήποτε τερατεία έναν Πρωταγόρα;

«Ταξιδεύοντας προς τη Σικελία πιθανότατα έχασε τη ζωή του σε ναυάγιο»⁴ περί το 411, όπως μας πληροφορεί ο Αθηναίος χρονικογράφος Φιλόχορος.⁵

Τα έργα του Πρωταγόρα

Στον Πρωταγόρα εντοπίζουμε όλα τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της σοφιστικής. Αντικείμενό της είναι ο άνθρωπος ως κοινωνικό άτομο μαζί με τις υλικές και πνευματικές δημιουργίες του. Από την πολιτική και την οικονομία μέχρι την ποίηση και τη θρησκεία. Οι τραγικοί ποιητές (Αισχύλος, Σοφοκλής και Ευριπίδης), ο Θουκυδίδης, αρκετά έργα του Πλάτωνα, είναι αδύνατο να προσεγγισθούν χωρίς τη γόνιμη σπορά των σοφιστών και ιδίως του Πρωταγόρα. Ο Σωκράτης, εκείνη την εποχή συγκαταλέγεται μεταξύ των σοφιστών. Η σοφιστική είναι ο Διαφωτισμός της αρχαιότητας.

Τα έργα του Πρωταγόρα έχουν χαθεί, αλλά προς το τέλος της αρχαιότητας υπήρχε ένας κατάλογος τίτλων που αφροδούσαν όλα τα θέματα με τα οποία είχε ασχοληθεί ο Πρωταγόρας.⁶ Το ένα από αυτά τα έργα ονομάζεται: «Περί Πολιτείας» και είναι το πρώτο που έχει για τίτλο τη λέξη με την οποία γίνεται περίφημη αργότερα η «Πολιτεία» του Πλάτωνα. Ένα άλλο φέρει τον τίτλο: «Η Πρωταρχική Κατάσταση (της Ανθρωπότητας)». Από την ανάγνωση αυτών των δύο συγγραμμάτων, ο Πλάτων, είναι πολύ πιθανόν, να αντλεί ουσιώδεις γνώσεις για την πολιτική θεωρία του. Επίσης, «έναι πολύ πιθανόν ο Πλάτων να ακολούθησε το θετικό μέρος της σκέψης του Πρωταγόρα, και αυτίστροφα, σε ολόκληρο το πρακτικό μέρος η πλατωνική σκέψη δεν γινόταν να μη δανειστεί στοιχεία από τον Πρωταγόρα».⁷

Η φράση εκείνη η οποία αποτελεί και την αιτία της μεγάλης φήμης του Πρωταγόρα είναι: «Πάντων Χρημάτων Μέτρον Εστίν Άνθρωπος, των μεν Όντων ως Έστιν, των δε ουκ Όντων ως ουκ Έστιν». (Ο άνθρωπος είναι το μέτρον (χρητήριο) για όλα τα πράγματα, για όσα υπάρχουν πως υπάρχουν, και για όσα δεν υπάρχουν πως δεν υπάρχουν). Με αυτήν τη φράση αρχίζει το έργο του κορυφαίου σοφιστή: «Αλήθεια ή Καταβάλλοντες». Ο Διογένης Λαέρτιος⁸ που ζει τον 3ο μ.Χ. αιώνα, ιστορεί πως σώζονται απ' αυτό το έργο περί τις είκοσι σειρές. Η συγκεκριμένη φράση παραμένει, έως τις μέρες μας, αντικείμενο ξωτηρής φιλοσοφικής συζήτησης και βαθέος στοχασμού περί τα έργα των ανθρώπων.⁹ Ο Πλάτων την χαρακτηρίζει «αίνιγμα», στους διαλόγους του «Θεαίτητος» και «Πρωταγόρας» όπου προσπαθεί να ελέγχει και να αξιολογήσει το έργο του Αβδηρίτη. Ο Αθηναίος φιλόσοφος τον αποκαλεί «πάνσοφο», παρά τις σοβαρές πολιτικές τους διαφορές.

Στο έργο του «Περί Θεών» ο Πρωταγόρας σημειώνει ότι: «σχετικά με τους θεούς, δεν μπορώ να ξέρω πως υπάρχουν, και πως δεν υπάρχουν και δεν έχω ιδέα τι είδους πλάσματα είναι. Πολλά είναι τα εμπόδια τα οποία δεν με αφήνουν να μάθω: από τη μία πλευρά είναι η δική τους αφάνεια, από την άλλη πλευρά είναι η σύντομη ζωή του ανθρώπου».¹⁰

⁴Πλάτων Πρωταγόρας, 1996, εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια, Κ. Ν. Πετρόπουλος, Α' τόμ., εκδ. Παπάκης, Αθήνα, σελ. 7.

⁵Βλ. περισσότερες πληροφορίες για τον Πρωταγόρα και το τέλος της ζωής του στο σύγγραμμα του W. C. Müller, 1967, *Protagoras über Gotter*, Hermes 95, pp. 140-159.

⁶Αποτελεί τηγρή γι' αυτή την εποχή το έργο του Διογένη Λαέρτιου (3ος αιώνας π.Χ.): *Bίοι και Γνώμαι των εν Φιλοσοφίᾳ Ενδιδομένων και των εν Εκάστη Αἰρέσει Αρεοπολίτων εν Επιτόμῳ Συναγωγῇ* (10B). Βλ. περιουσάτερα για τη Σοφιστική και τον Πρωταγόρα στο πλαστικό βιβλίο των Edward Zeller, Wilhelm Nestle, 1980, *Iστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας*, Φιλοσοφία, 13η έκδοση, εκδ. Εστία, Αθήνα, σ.σ. 96-106.

⁷Jacqueline de Romilly, 1994, *Oι Μεγάλοι Σοφοί τέσσερις στην Αθήνα των Περικλίνη*, μετρ. Φίλη Ι. Καστριδή, Ινστιτούτο του Βιβλίου, εκδ. Μ. Καρδαμίτας Αθήνα, σελ. 291.

⁸Ο Διογένης Λαέρτιος στο έργο του: *Bίοι Φιλοσόφων*, βιβλίο IX, παρ. 50-56, μας πληροφορεί για τη ζωή και το έργο του Πρωταγόρα.

⁹Για τη συγκεκριμένη φήμη του Πρωταγόρα βλ. στη διδακτορική διατριβή της Γραμματικής Αλατζόγλου-Θέμελη, 1976, *Πάντων Χρημάτων Μέτρον Άνθρωπος*, η Πλατωνική και η Αριστοτελική Μαρτυρία, Φιλολογικός Σύλλογος «Παρνασσός», 8, σ.σ. 12-70.

¹⁰Βλ. Διογένης Λαέρτιος: *Bίοι Φιλοσόφων*, IX, 51.

Η προσέγγιση του Πρωταγόρα, κατά τον Πλάτωνα, αφορά έναν ανένδοτο σκεπτικισμό, ένα γνωσιοθεωρητικό σχετικισμό, «εφόσον ο άνθρωπος, κάθε άτομο ξεχωριστά, προτείνεται ως το μοναδικό αυθεντικό κριτήριο για την αποτίμηση της πραγματικότητας, άρα δεν είναι δυνατόν να υπάρξει καθολικά έγκυρη γνώση, αφού κάθε αισθητική αντίληψη έχει τη σχετική ισχύ που της προσφέρει ο εκάστοτε υποστηρικτής της».¹¹

Άλλα έργα του Πρωταγόρα είναι: «Τέχνη Εριστικών», «Περί Πάλης», «Περί των Μαθημάτων», «Περί Πολιτείας», «Περί Φιλοδοξίας», «Περί Αρετών», «Περί της εν αρχῇ Καταστάσεως», «Περί των εν Άιδου», «Περί των ουκ ορθώς τοις Ανθρώποις Πραττομένων», «Προστακτικός», «Δίκη υπέρ Μισθού», «Περί του Όντος», «Μέγας Λόγος», «Αντιλογίαι» (δύο βιβλία). Είναι ακόμη μαθηματικός, γλωσσολόγος και θεωρείται ο ιδρυτής της γραμματικής.

Η σκέψη του Πρωταγόρα βαθιά, ουσιαστική, πρωτότυπη, νηφάλια, διαχρονικά ανοικτή και δημιουργική «προσήγλικε το ενδιαφέρον των συγκαιριών του, έδωσε τροφή σε συζητήσεις και έρευνες, κέρδισε τον σεβασμό του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, διήγειρε τον αντίλογο και έμεινε ορόσημο τόλμης και ελεύθερου φρονήματος, αρετές δυσεύρετες, κυρίως στις μέρες μας».¹²

Το έργο του αποκτά μεγάλη φήμιη και ασκεί τεράστια επιρροή σε μεταγενέστερους στοχαστές, μέχρι και τις ημέρες μας. «Συμβάλλει στην ανάταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτόν των αναχρονισμό)...»¹³ στον 5ο αιώνα, που ευνοεί ανάλογες παρε-μιβάσεις, αλλά και σε μία εξαιρετικά δύσκολη εποχή για τη θέση του πολίτη απέναντι στους θεσμούς της πολιτείας, εξαιτίας του Πελοποννησιακού πολέμου.

Η Πρωταγόρεια πολιτική πράξη

Ο Πρωταγόρας αναγνωρίζει δύο επίπεδα ικανότητας-πράξης που χαρακτηρίζουν την ανθρώπινη δραστηριότητα στην πόλη. Εστιάζεται στις ιδιότητες που είναι απαραίτητες για τη λειτουργία της πόλης. Αυτές είναι η επάρκεια και η αρετή. Η επάρκεια, π.χ. σε τέχνες και άλλες δεξιότητες, διδάσκεται και μαθάνεται, έτσι ο κάθε πολίτης πρέπει να αποκτήσει τις λεγόμενες κοινωνικές ικανότητες, όπως είναι η γλώσσα και βεβαίως η ευπείθεια στους νόμους της πόλης. Στη δημιουργική πόλη «οι πιο ειδικευμένοι και ικανοί πολίτες διδάσκονται τον καθένα, μέσω της αλληλεπίδρασης στην εκκλησία των δήμου και στα συμβούλια, και-ως αποτέλεσμα-ο καθένας φτάνει στην επάρκεια, στο τεχνικό πεδίο, την ανάλογη με τον γιο του τεχνίτη, και όλοι όσοι είναι εκ φύσεως προοικισμένοι, όχι μόνον τα παιδιά προοικισμένων, φτάνουν στην αρετή!»¹⁴

Η αρετή κατά τον Πρωταγόρα, δηλαδή η πολιτική αρετή είναι κοινωνικό επίτευγμα των πολιτών και ότι η πόλη είναι χώρος εκδήλωσης αυτής της επάρκειας και των ίσων ευκαιριών προς όλους για την κατάκτηση της αρετής. Η επάρκεια και η αρετή της Πρωταγόρειας διδασκαλίας απευθύνονται προς όλους τους πολίτες και σε αυτούς που έχουν έμφυτες ικανότητες και σε αυτούς που χρειάζονται εξάσκηση. Αμφότεροι θα βοηθήσουν στην προώθηση των συμφερόντων της πόλης. Η ενασχόληση με τα κοινά απορροφά σε πολιτικό πεδίο, δίχως να τις εξαλείφει, τις κοινωνικές και οικονομικές διαφορές.

¹¹Παντελής Μπουνάλας, 2002, *Ο Ανθρώπος, το Μέτρο και τα Χρήματα*, εφημερίδα Η Καθημερινή, Κυριακή 28 Απριλίου.

¹²Πλάτων Πρωταγόρας, 2004, εισαγωγή-σχόλια-επιμέλεια, Ι.Σ. Χριστοδούλου, επδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη, σελ. 31.

¹³Stephane Theodore V. Stephanopoulos, 1977, *Essai sur le Sophiste Protagoras et les Sources du Droit*, Paris-

Αυτά τα δύο επίπεδα πράξης βοηθούν στη μελέτη, την ανάλυση και την προσαγωγή των ανθρώπινων αναγκών. Ανανεώνουν ουσιαστικά και ξωτικά τη δημοκρατική αλληλεπίδραση που βοηθά στην ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας. Εφόσον αυτή η αλληλεπίδραση διδαχθεί και την ικανούν πτήμα τους οι πολίτες, όχι μόνον ως δργανο για την προάσπιση των συμφερόντων της πόλης, αλλά κυρίως να την κατανοήσουν ως μέσο ανθρώπινης και πολιτικής ολοκλήρωσης. Ως μέσο που οδηγεί στην αυτάξια πλήρωση της αυτονομίας και κατ' επέκταση της ελευθερίας. Αυτό φανερώνεται γλαφυρά και ευφυώς με το παραδειγματικό πολίτη των αυλιτών και της αυλιτικής τέχνης, δηλαδή της πολιτικής που δείχνει με συγκρότημένο και συνεπή τρόπο το χρήσιμο σχέδιο: τη δημοκρατική διακυβέρνηση της πόλης.

Η πρακτική της αστικής διακυβέρνησης

Η διακυβέρνηση των πόλεων, η αστική διακυβέρνηση (urban governance), είναι πολύ σημαντική υπόθεση για τους πολίτες που ζουν στις σημερινές πολυάνθρωπες πόλεις. Μια υπόθεση στην οποία εμπλέκονται δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί, φορείς, καθώς και υπηρεσίες, ομάδες πολιτών, κ.λπ. που παρεμβαίνουν στα πολλά και σύνθετα προβλήματα των σημερινών πόλεων. Επιστήμονες από διάφορους χώρους και πεδία επισημαίνουν ότι με την αστική διακυβέρνηση ενεργοποιείται το τοπικό δυναμικό και είναι αυτό το οποίο μπορεί να διαμορφώσει τη μελλοντική φυσιογνωμία της πόλης.¹⁵ Αστική διακυβέρνηση σημαίνει συνεργασία και συντονισμένη δράση μέσα στα πλαίσια της τοπικής και συμμετοχικής δημοκρατίας.

Παρόλο που οι όροι αυτοί, τουλάχιστον στην Ελλάδα, εξυπηρετούν συγκυριακές και βραχύβιες προσπάθειες πολιτικών παρατάξεων, εντούτοις αυτοί είναι όροι και προϋποθέσεις οι οποίοι όταν λειτουργούν και εφαρμόζονται συνεχώς και μακροπρόθεσμα, κυρίως σε τοπικό επίπεδο ενός αστικού κέντρου, τότε αποδίδουν στην ποιότητα ζωής των πολιτών.

Στον Πλατωνικό διάλογο: «Πρωταγόρα»,¹⁶ θίγονται, μεταξύ άλλων, θέματα της πολιτικής τέχνης με την οποία πρέπει να είναι εφοδιασμένοι όλοι οι πολίτες ανεξαιρέτως και γι' αυτό οφείλει να φροντίζει η ίδια η πολιτεία. Στους θεσμοθετημένους μηχανισμούς της πρέπει να συμμετέχουν όλοι με καταφερτσίδο ειδικοτήτων προς όφελος του συνόλου.¹⁷ Η συμμετοχή στα κοινά, ως η ύψιστη πολιτική αρετή κατά τον Αριδηρότη σοφιστή, διδάσκεται και μαθαίνεται. Για να πείσει τον συνομιλητή του Σωκράτη, ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί τον μύθο του Προμηθέα και του Επικυθέα, ως αποδεικτικό λόγο (320d-322d). Εδώ εκδηλώνεται όλη η μαθησιακή διαδικασία της πολιτικής τέχνης, αυτής της χρήσιμης δύναμης για τη συγκρότηση των δημοκρατικών πολιτειών. Ο παραδειγματικός του μύθος είναι αναλυτικός και η χρησιμοποίηση των θεών και των ζώων αποτελούν επεξηγηματικά γαρνιρίσματα για να εκφράσει τη μοναδική ανάγκη του ανθρώπου να προκόψει όχι μόνον προσωπικά, αλλά μέσω της πόλης.

¹⁵ Marjaana Niemi, 2003, "Rethinking the Past, Confronting the Future" στο: Marjaana Niemi and Ville Vuolanto (επιμ.), *Reclaiming the City. Innovation, Culture, Experience*, Helsinki, Finnish Literature Society, p.p. 9-17.

¹⁶Η συγχραφή αυτού του έργου τοποθετείται μεταξύ 393 και 392. Ο διάλογος πραγματοποιείται λόγο πρώτης ξενινήσει το Πελοποννησιακός πόλεμος. Ο Σωκράτης είναι σχεδόν 37 ετών και ο Αλεξιμάδης περίπου 17. Ο διάλογος ξεκινά με το ξεντόνιμα του Σωκράτη, τα βασικά χαράματα από τον νεαρό Ιπποκράτη. Τα διαδραματιζόμενα στον διάλογο, στον οποίο λαμβάνουν μέρος σοφιστές (Ιππίας και Πρόδοκος) και μαθητές στο σπίτι του Καλλίτη, αφορούν παναγκάτων ζητήματα της παιδείας, της ορθής σάρψης, της διακυβέρνησης και συμμετοχής των πολιτών κ.λπ., λόγο πρώτης ξενινήσει το Πελοποννησιακός πόλεμος (431-404).

¹⁷Βλ. περισσότερα στο ΙΒ' κεφάλαιο του διαλόγου 322 b, c, d των διαλόγου και συγκεχυμένα στο απόσπασμα: «Ἐπί πάντας ἐψή ο Ζεύς, καὶ πάντες μετεχότων, οὐ γὰρ αὐτὸν πόλεις, εἰ οὐδέποτε αυτῶν μετέχουεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν».

Ποιος είναι ο τρόπος; Η συμμετοχή των πολιτών. Αυτή ολοκληρώνεται όταν αποδίδεται στους πολίτες ευθύνη για τα έργα τους και τις υποχρεώσεις τους προς την πόλη, δηλαδή για τις αρμοδιότητές τους με τη σημερινή ορολογία. Πρόκειται για τη «λογοδοσία που όφειλε να κάνει κάθε πολίτης για όποια δονλειά είχε αναλάβει να εκτελέσει με εντολή της πολιτείας».¹⁸ Με την ευθύνη οδηγούνται οι πολίτες στην ευθεία που δεν είναι άλλη από αυτή της ισότιμης θέσης και συμμετοχής στα κοινά. Είναι αυτό που διαπιστώνει ο Σταγειρίτης φιλόσοφος Αριστοτέλης για τη διαχρονική αξία του «μετέχειν κρίσεως και αρχής» των πολιτών στον δημόσιο βίο.

Η Πρωταγόρεια πρόταση για την αστική διακυβέρνηση, η πρόθεση δια έχει τεράστια σημασία για τον Αβδηρίτη, είναι μια πρόταση η οποία απευθύνεται στον πολίτη και τον καθιστά συνυπεύθυνο στις συνετές αποφάσεις υπέρ της πόλης. Στις αποφάσεις πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι πολίτες, έτσι ώστε η αστική διακυβέρνηση να γίνει λιγότερο «φορμαλιστική σε θεωρικό επίπεδο, λιγότερο γραφειοκρατική στη διαχείρισή της, λιγότερο δαπανηρή και, άρα, περισσότερο ευέλικτη και προσαρμοσμένη στις απαγήσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας».¹⁹ Για τον Πρωταγόρα η καθημερινή συμμετοχή στη διακυβέρνηση των κοινών σημαίνει τη βαθιά τομή στην πολιτική που μπορεί να είναι δύσκολη και αθέατη, αλλά ωστόσο οι πολίτες οφείλουν να την επιχειρούν.

Η πρακτική της αστικής διακυβέρνησης συνιστά τον «νόμον», που είναι ορθό να κατέχουν οι πολίτες, σύμφωνα με τον Πρωταγόρα. Ο νόμος, ως δημιούργημα της συμμετοχής των πολιτών, κυβερνά ως σταθερό και ουσιαστικό συστατικό της πόλης ακόμα και αυτούς τους θεούς. Η συγκεκριμένη προσέγγιση παριστάνεται με συγκλονιστική διαύγεια και από τον Ευριπίδη στους θεατρικούς αγώνες περί το 425/424 με το έργο του «Εκάβη».

Στους στύχους 799-805 λέει ο σπουδαίος τραγικός με το πρόσωπο της βασιλίσσας της Τροίας Εκάβης ενώπιον του Αγαμέμνονα: «Οι θεοί είναι δυνατοί όπως και ο νόμος που κυριαρχεί πάνω τους. Και αυτό, διότι ο νόμος μας κάνει να πιστεύουμε στους θεούς και να ξούμε ξεχωριζόντας το δίκαιο από το άδικο. Ακόμη και αν ο νόμος που έχεις, καταργηθεί, τότε δεν υπάρχει τίποτα πιο αντάξιο του από όσα κατέχουν οι άνθρωποι».

Είναι ωφέλιμο για τους πολίτες των σύγχρονων πόλεων να επαναφέρουν στην πολιτική την αξία της συμμετοχής στα κοινά για τα προβλήματα που τους αφορούν. Η συμμετοχή θα πρέπει να ξεκινήσει με ένα διάλογο που θα είναι ενταγμένος σε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και με σαφείς στόχους και να δημιουριστούνται οι αποφάσεις αυτού του διαλόγου-διαβούλευσης, ώστε να παρακούνται στη συμμετοχή ολοένα και περισσότεροι πολίτες. Η συμμετοχή, η ανάθεση ευθύνης και η λογοδοσία των έργων ανά πάσα στιγμή στην πολιτεία από τους πολίτες θα ενδυναμώσει το ενδιαφέρον για την πόλη και την προοπτική ανάπτυξής της. Εφόσον πραγματοποιηθεί αυτό το στάδιο είναι ωφέλιμο επίσης, να προχωρήσουν οι πολίτες στο στάδιο της συνεργασίας και δικτύωσης ανάμεσα στις πόλεις, έτσι ώστε να αντιμετωπίζουν από κοινού χρόνια, βασικά και κρίσιμα προβλήματα της καθημερινής ζωής τους.

Η διακυβέρνηση των πόλεων παίρνει νόημα από τους πολίτες που κατοικούν, ξουν και συμμετέχουν γι' αυτές. Πρόκειται για μια τέχνη που χρειάζεται άσκηση (συμμετοχή, συνεργασία), διότι χωρίς αυτή δεν είναι τίποτα, αλλά και η άσκηση δεν είναι τίποτα χωρίς την τέχνη της διακυβέρνησης της πόλης.

Με αυτήν την προτροπή, περί την πολιτική τέχνη και άσκηση, πιθανόν να χωριάτιζε ένα σημειού-μετάφραση-σχόλια, Κ.Ν. Πετρόπουλος, εκδ. Παπάγης, Αθήνα, σελ. 350.

¹⁹Μηνάς Αγγελίδης, 2004, *Αειφόρος Ανάπτυξη των Πόλεων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, σελ. 77.*

Βιβλιογραφία - διαδικτυακές ιστοσελίδες

Αγγελίδης Μηνάς, 2004, *Αειφόρος Ανάπτυξη των Πόλεων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, σελ. 77.*

Αλατζόγλου-Θέμελη Γραμματική, 1976, *Πάντων Χρημάτων Μέτρον Αινθρωπος.*

Η Πλατωνική και η Αριστοτελική Μαρτυρία, Διδακτορική Διατριβή,
Φιλολογία γιακός Σύλλογος «Παρνασσός», 8, σ.σ. 12-70.

Λαερτίος Διογένης, *Βίοι Φιλοσόφων*, IX, 51.

Μπουκάλας Παντελής, 2002, «Ο Αινθρωπος, το Μέτρο και τα Χρήματα», εφημερίδα *Η Καθημερινή*, Κυριακή 28 Απριλίου.

Πλάτωνα, *Πρωταγόρας*, 2004, εισαγωγή-σχόλια-επιμέλεια, Ι.Σ. Χριστοδούλου, εκδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη, σελ. 31.

Πλάτωνα, *Πρωταγόρας*, 2000, κείμενο-μετάφραση-σχόλια, Κ.Ν. Πετρόπουλος, εκδ. Πατάκης, Αθήνα, σελ. 350.

Πλάτωνα, *Πρωταγόρας*, 1996, εισαγωγή-μετάφραση-σχόλια, Κ.Ν. Πετρόπουλος, τόμ., εκδ. Πατάκης, Αθήνα, σελ. 7.

Σκουτερόπουλος, N.M., 1991, *Η Αρχαία Σοφιστική, τα Σωξόμενα Αποσπάσματα*, εκδ. Γνώση, Φιλοσοφική και Πολιτική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 35.

Farrar Cynthia, 1991, *Oi Αρχές της Δημοκρατικής Σκέψης στην Κλασική Αθήνα*, μτφ. Αντ. Η. Σακελλαρίου, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, σ.σ. 128-129.

Muller W.C., 1967, *Protagoras über Gotter*, Hermes 95, p.p. 140-159.

Niemi Marjaana, 2003, “Rethinking the Past, Confronting the Future” στο:

Marjaana Niemi and Ville Vuolanto (επιμ.), *Reclaiming the City. Innovation, Culture, Experience*, Helsinki, Finnish Literature Society, p.p. 9-17.

de Romilly Jacqueline, 1994, *Oi Μεγάλοι Σοφιστές στην Αθήνα του Περιουλή*, μτφ. Φάνη Ι. Κακοριδή, Ινστιτούτο του Βιβλίου, εκδ. Μ.Καρδαμίτσα, Αθήνα, σελ. 291.

Stephanopoulos Stephane Theodore V. Stephanopoulos, 1977, *Essai sur le Sophiste Protagoras et les Sources du Droit*, Paris-Athenes, p. 17.

Zeller Edward, Nestle Wilhelm, 1980, *Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας*, μτφ. Χ. Θεοδωρίδη, 13η έκδοση, εκδ. Εστία, Αθήνα, σ.σ. 96-106.

www.avdera.gr. Διαδικτυακός ιστοχώρος του Δήμου Αθηνών του Νομού Ξάνθης, με πληροφορίες για την αρχαία και σημερινή εποχή της πόλης.

www.bu.edu/wcp/. Βλ. στο 20ό Παγκόσμιο Συνέδριο Φιλοσοφίας που πραγματοποιήθηκε από τις 10-15 Αυγούστου 1998 στη Βοστώνη των ΗΠΑ.

www.iep.utm.edu. The Internet Encyclopedia of Philosophy (Διαδικτυακή Εγκυροπαίδεια Φιλοσοφίας) με πληροφορίες για φιλοσόφους και τα έργα τους.

**Οριοθετώντας τις αρμοδιότητες των διπλωματικών και των
εμπορικών απόλουσθων
(Οικονομικών - Εμπορικών Υποθέσεων-ΟΕΥ)**

*Γράφει ο Βασίλης Σιταράς
Γραμματέας Οικονομικών Εμπορικών Υποθέσεων
δις απόφοιτος ΕΣΔΔ**

Εσαγωγή: μια δύσκολη συμβίωση εντός του ΥΠΕΞ

Η έννοια της σύγκρουσης (conflict) απασχολεί τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο τη θεωρία των οργανώσεων. Είναι γνωστό τοις πάσι πως οι σημαντικότερες συγκρούσεις στο ελληνικό, τουλάχιστον, Δημόσιο λαμβάνουν χώρα εντός του ίδιου υπουργείου μεταξύ διαφορετικών κλάδων υπαλλήλων, με βασικούς σημείους: α) την αύξηση των αρμοδιοτήτων τους και β) την εξίσωση των προνομίων τους (λ.χ. των απολαβών), ξητήματα που πολλές φορές προωθεί ένας υπαλληλικός ηλάδος εις βάρος ενός άλλου και παρά την αντίδραση του άλλου¹.

Αυτή είναι και η τωρινή περίπτωση του ΥΠΕΞ, στο οποίο εδώ και τρία χρόνια (από την 1-10-2002 και την έναρξη ισχύος του Π.Δ. 159/2002, που μετέφερε από το τότε ΥΠΕΘΟ στο ΥΠΕΞ μεγάλο μέρος των διεθνών οικονομικών σχέσεων της Ελλάδος, καθώς και τον ηλάδο ΟΕΥ ή Εμπορικών Ακολούθων) υφέρπει, δυστυχώς, σοβαρή διαμάχη μεταξύ των διπλωματικών υπαλλήλων και των νεοαφιχθέντων υπαλλήλων ΟΕΥ. Η αγωνιώδης έκκληση του ΣΕΒΕ (Συλλόγου Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδας), στις 29-6-2005, να σταματήσει η σύγκρουση γύρω από τα Γραφεία ΟΕΥ και να προταθεί το εθνικό συμφέρον μαρτυρεί την κρίσιμητη της κατάστασης.

Υπενθυμίζουμε ότι ο διπλωματικός ηλάδος, που είναι παραδοσιακά ο ισχυρότερος του ΥΠΕΞ, περιλαμβάνει στους κόλπους του 70 αποφοίτους της ΕΣΔΔ ή ποσοστό 13% περίπου. Από αυτούς, οι 64 πρόλαβαν να αποφοιτήσουν από το Τμήμα Διπλωματικής Κατεύθυνσης, που λειτουργεί στην ΕΣΔΔ από την Α μέχρι και την Ε σειρά² και είναι πλέον υψηλόβαθμοι, έχοντας όλοι -πλην ενός- φθάσει στο βαθμό του Συμβούλου Α. Εκτιμάται ότι, εντός της προσεχούς 10ετίας κάποιοι θα προαχθούν σε πρεσβευτικό βαθμό (πληρεξούσιος υπουργός Β). Οι υπόλοιποι 6 αποφοίτησαν αρχικά από άλλα Τμήματα της ΕΣΔΔ, αλλά εισήλθαν κατόπιν στη Διπλωματική Ακαδημία (όπως και άλλοι τόσοι που είχαν μεν εισαχθεί στην ΕΣΔΔ, αλλά δεν πρόλαβαν να αποφοιτήσουν) και είναι -πλην ενός Συμβούλου και ενός Ακολούθου- Γραμματείς.

Όσο για τον ηλάδο ΟΕΥ, περιλαμβάνει στους κόλπους του και 110 αποφοίτους της ΕΣΔΔ ή ποσοστό 65% περίπου. Όλοι τους έχουν αποφοιτήσει από το αντίστοιχο Τμήμα, που λειτουργεί ανελλιπώς στην ΕΣΔΔ από την Α σειρά (ενώ οι τελευταίοι ήδη διορισθέντες ΟΕΥ ανήκουν στην ΙΣΤ σειρά).

* Ότι απόφεις στο άρθρο είναι καθαρά προσωπικές και δεν απηχούν σύντομα τους Υπουργείους Εξωτερικών, της Ένωσης Αποφοίτων ΕΣΔΔ, της Ενώσεως Διπλωματικών Υπαλλήλων, ή της Ενώσεως ΟΕΥ.

¹ Για την αιρέβεια, στο ΥΠΕΞ η ενδικλαδική σύγκρουση αφορά μόνο τις αρμοδιότητες, αφού τα προνόμια των διπλωματικών (βαθύτιο βαθμολόγιο, ειδικό μισθολόγιο) δόθηκαν και στους ΟΕΥ με τους Ν.3196/2003 και Ν.3205/2003.

² Το τμήμα καταργήθηκε με τον Ν.1892/1990.

Βαθμολογικά, το Νοέμβριο του 2005 η κατάσταση είχε ως εξής: 19 απόφοιτοι ΟΕΥ ήταν ήδη Σύμβουλοι, 72 Γραμματείς (με τους πρώτους 15 να τελούν υπό προαγωγή για Σύμβουλοι Β) και οι υπόλοιποι 19 Ακόλουθοι (με τους πρώτους 9 να τελούν υπό προαγωγή για Γραμματείς Γ).

Μια βασική -αν και ίσως όχι η αποκλειστική- αιτία της διαμάχης Διπλωματικών και ΟΕΥ είναι, κατά την άποψη του υπογράφοντος, η απουσία καθηκοντολογίου στο ΥΠΕΞ (όπως, άλλωστε, και σε ολόκληρο σχεδόν το ελληνικό Δημόσιο). Για την αρχιβεια, είναι εντυπωσιακή η γενικότητα και η αιροιστία με την οποία ο Οργανισμός του ΥΠΕΞ (Ν.2594/1998) στο άρθρο 76 παρ. 2 περιγράφει τα «καθηκόντα» -όπως τα ονομάζει- των διπλωματικών ανά βαθμό όταν αυτοί υπηρετούν στο εξωτερικό, ενώ για την Κεντρική Υπηρεσία δεν κάνει καν λόγο: Στο βαθμό, λ.χ., του Συμβουλού Β, αυτά αναφέρονται ως εξής: «σύμβουλος σε πρεσβεία» ή «σύμβουλος σε αντιπροσωπεία» ή «γενικός πρόξενος σε γενικό προξενείο» ή «πρόξενος σε γενικό προξενείο» ή, τέλος, «επικεφαλής προξενείου». Εν' ολίγοις, παρατηρούμε πως ο Οργανισμός προσδιορίζει μόνο το πού και με ποια ιδιότητα τοποθετούνται οι υπαλληλοί, όχι όμως και το τι κάνουν (δηλ. την ουσία των καθηκοντολογίου). Αντίστοιχα γενικές είναι και οι προβλέψεις του Ν.3196/2003 -που συνιστά τροποποίηση του άρθρου 13 του Ν.2594, δηλ. του Οργανισμού- περί των «καθηκόντων» ανά βαθμό των ΟΕΥ, και πάλι μόνο όταν αυτοί υπηρετούν στο εξωτερικό. Επιπλέον, ο ίδιος νόμος στο άρθρο 5 αναλύει μεν πολύ λεπτομερώς το έργο των Γραφείων ΟΕΥ, άρα και των εν λόγω υπαλλήλων, όμως και πάλι αναφέρεται μόνο στο εξωτερικό και, το σπουδαιότερο, δεν αποκλείει την παραλληλή άσκηση του έργου αυτού από τις Πρεσβείες-Προξενεία, δηλαδή από τους διπλωματικούς υπαλλήλους.

Αυτή, λοιπόν, η έλλειψη καθηκοντολογίου έχει ως αποτέλεσμα να απασχολούνται στην πράξη με το ίδιο εργασιακό αντικείμενο εκεί όπου συνυπηρετούν και οι διπλωμάτες και οι ΟΕΥ, δηλαδή, με άλλα λόγια, να αλληλοκαλύπτονται καθημερινά οι αρμοδιότητές τους. Με δεδομένη, μάλιστα, τη διαφορετική «κουλτούρα» των δύο κλάδων (διπλωμάτες: μάλλον γραφειοκράτες, έστω και με τη βεμπεριανή -όχι τη σημερινή απαξιωτική- έννοια, τυπικοί, με νομικότιμη προσέγγιση των θεμάτων, ΟΕΥ: μάλλον τεχνοκράτες, πιο «ευελίκτοι», με οικονομικήςτική προσέγγιση των θεμάτων), η δύσιωσή τους επιφέρει προστριβές, έλλειψη συννεφόησης και, σε τελική ανάλυση, μειωμένη αποτελεσματικότητα. Κάπι τέτοιο συμβαίνει και στο εξωτερικό (σε όσες Πρεσβείες και Προξενεία διαθέτουν Γραφεία ΟΕΥ, δηλ. περίπου σε 60) και -ακόμη περισσότερο- στην Κεντρική Υπηρεσία (όπου περί τους 25 διπλωμάτες και 50 ΟΕΥ συνυπηρετούν στη Β' Γενική Διεύθυνση, άλλα και άλλοι, λ.χ. σε Διπλωματικά Γραφεία της πολιτικής ηγεσίας).

Η παρούσα συνοπτική μελέτη επιχειρεί να προτείνει, ίσως για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ένα καθηκοντολόγιο και για τους δύο παραπάνω κλάδους των 180 συνολικά -μέχρι σήμερα- αποφοίτων της ΕΣΔΔ, το οποίο θα συμβάλει στην αγαστή συνεργασία τους εντός του ΥΠΕΞ³. Σημειώνεται, τέλος, ότι η μεγάλη σημασία και η αδήριτη αναγκαιότητα ενός καθηκοντολογίου για τους αποφοίτους της ΕΣΔΔ έχει κατ' επανάληψη τονιστεί από την ΕΝ.ΑΠΟΦ.ΕΣΔΔ, αλλά μόνο για τους επονομαζόμενους «μονόγλωσσους» αποφοίτους των λοιπών υπουργείων (οι οποίοι, ως γνωστόν, προτείνεται να σχηματίσουν τον ενιαίο κλάδο «ΠΕ Αποφοίτων ΕΣΔΔ»). Άρα, συμπλήρωση της εν λόγω πρότασης της ΕΝ.ΑΠΟΦ.ΕΣΔΔ αποτελεί το παρόν πόνημα.

3. Πάντως, αρκετοί εξακολουθούν να πιστεύουν ότι ο «φινοτάτος χώρος» των υπαλλήλων ΟΕΥ θα ήταν μάλλον σε κάποιο «παραγωγικό» υπουργείο, σαν το ΥΠΟΙΟ και το ΥΠΑΝ, και όχι στο ΥΠΕΞ.

Καταρχήν, επιβάλλεται να εξετάσουμε και να επιχειρήσουμε να ανασκευάσουμε δύο μαξιμαλιστικές θεωρίες περί του ζητήματος, οι οποίες είναι άτυπες -δηλαδή κανείς δεν έχει τολμήσει να τις αναπτύξει γραπτώς- και προέρχονται η μεν πρώτη από κάποιους ΟΕΥ, η δε δεύτερη από κάποιους διπλωματικούς. Και οι δύο είναι μάλλον λανθασμένες, διότι όχι μόνο παραγνωρίζουν τη σύγχρονη διεθνή οικονομική πραγματικότητα, αλλά και αρνούνται ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα της άλλης πλευράς.

Η πρώτη θεωρία: «πολιτικοί» και «οικονομικοί» διπλωμάτες

Από πολλούς ΟΕΥ, ιδίως δε από όσους επιθυμούσαν διακαύτη την ένταξη του κλάδου στο ΥΠΕΞ πριν την υλοποίησή της το 2002, ακούγεται η παρακάτω άποψη, η οποία θα μπορούσε -εάν δεν ήταν άδικη- να χρησιμεύσει ως κριτήριο οριοθέτησης των αρμοδιοτήτων των δύο κλάδων: Οι διπλωμάτες είναι στην πραγματικότητα «πολιτικοί διπλωμάτες», ενώ «οικονομικοί διπλωμάτες» είναι οι ΟΕΥ. Επομένως, με δεδομένο το άγραφο δόγμα του ελληνικού ΥΠΕΞ ότι «διπλωματικός υπηρετεί μόνο υπό τις εντολές διπλωματικού», η άποψη αυτή ούτε λίγο ούτε πολύ υπονοεί το εξής: με όλα τα οικονομικά θέματα -που ανήκουν σήμερα στη Β' Γενική Διεύθυνση Εμπορικών και Οικονομικών Υποθέσεων- πρέπει να απασχολούνται μόνο ΟΕΥ. Οι διπλωματικοί, από την άλλη, έχουν φυσιολογικά θέση μόνο στις υπόλοιπες 5 Γενικές Διεύθυνσεις του ΥΠΕΞ, με κορωνίδα, φυσικά, την Α' Γενική Διεύθυνση Πολιτικών Υποθέσεων.

Βασικό έρεισμα της άποψης αυτής είναι πως εκ του νόμου και οι δύο κλάδοι έχουν ωριά: α) διπλωματική ιδιότητα και β) 8 αντίστοιχους βαθμούς (πλην του βαθμού του full ambassador, ο οποίος δεν προβλέπεται για τους ΟΕΥ, αλλά είναι έτσι κι αλλιώς πολύ σπάνιος και για τους διπλωματικούς). Επίσης, όπως υποστηρίζουν οι θιασώτες της, οι ΟΕΥ, ανεξαρτήτως του πτυχίου τους, εξετάζονται (για να εισέλθουν στον κλάδο) στην Πολιτική Οικονομία και -πλέον- και στις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις. Στη συνέχεια, οι ίδιοι ως σπουδαστές-δόκιμοι υπάλληλοι υφίστανται ειδική και σχετικά πολύμηνη (αρχικά ήταν 27, μέχρι πρόσφατα 23 και πλέον 18 μήνες) εκπαίδευση στην ΕΣΔΔ πάνω στη διεθνή οικονομική πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης, με συνέπεια να μπορούν -όπως νομίζουν- να ανταποκριθούν σε όλο το φάσμα της περίφημης «οικονομικής διπλωματίας»⁴. Αντίθετα, προσθέτει η ίδια θεωρία, οι επονομαζόμενοι «πολιτικοί» διπλωμάτες διαθέτουν γενικές μόνο γνώσεις περί των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Απόδειξη τούτου αποτελεί το γεγονός ότι η εκπαίδευσή τους στη Διπλωματική Ακαδημία -και μάλιστα για όλα τα θέματα, όχι μόνο τα οικονομικά- είναι πάρα πολύ σύντομη (μέχρι πρόσφατα 12 και πλέον 6 μόνο μήνες).

Τα κύρια μειονεκτήματα της θεωρίας αυτής είναι τα ακόλουθα:

Πρώτον, συγχέει δύο διαφορετικά πράγματα, ήτοι τη διπλωματική ιδιότητα και τη διπλωματία. Η διπλωματική ιδιότητα έχει δοθεί στους ΟΕΥ καθαρά για λόγους προστασίας τους όταν υπηρετούν σε δύσκολες («ειδικών συνθηκών») χώρες. Στην Ελλάδα, μέχρι το 1995 και το N.2297 δεν είχαν καν το ειδικό βαθμολόγιο των διπλωματικών, αλλά εκείνο του Υπαλληλικού Κώδικα, χωρίς, φυσικά, αυτό να σημαίνει ότι προηγουμένως αισκούσαν διαφορετικά καθήκοντα!

⁴ Πρόκειται περί ενός νεοπαγούς και επιστημονικά αδόξιμου όρου, όπως συμφωνεί και ο Β. Κομποθέλιας, *Οι αρχηγούμενοι της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και η ελληνική οικονομική διπλωματία* (ανέκδοτο), Αθήνα 2004, σελ. 2. Ο όρος αυτός τα τελευταία χρόνια ακούγεται μόλις και πιο συχνά και καταχωρίστηκε στην Ελλάδα, λες και είμαστε κάποια υπερδιάνυμη σαν της ΗΠΑ ή την Κίνα!

Στο σημείο αυτό έχει μάλλον περισσότερο δίκιο η δεύτερη θεωρία (βλ. παραπάνω), που υποστηρίζει πως η διπλωματία ως αντικείμενο-καθήκον πρέπει να είναι μία, ενιαία και αδιαίρετη, ασχέτως του ειδικότερου, κάθε φορά, περιεχομένου της, και επομένως ως τέτοια πρέπει να ασκείται από το διπλωματικό και μόνο κλάδο. Πάντως, όπως θα δούμε, κάτι τέτοιο ισχύει μόνο για την επίσημη ή διαχρονική διπλωματία (state to state diplomacy) και όχι και για τη δημόσια διπλωματία (public diplomacy).

Δεύτερον, παραγνωρίζει ότι ακόμη και οι διπλωματικοί που έχουν εισαχθεί στο ΥΠΕΞ μετά το 1990 και δεν προέρχονται από την ΕΣΔΔ εξετάζονται στην πολιτική οικονομία και τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις (ένα γνωστικό αντικείμενο που το 1997 αναβαθμίστηκε σε βασικό μάθημα, δηλ. νον-άουτ). Επιπλέον, η πολύ σύντομη, ομιλογούμενως, εκπαίδευσή τους στην Ακαδημία είναι πλέον εστιασμένη στα οικονομικά θέματα, τα οποία σε γενικές γραμμές διδάχτηκαν και 5 παλαιότερες σειράς διπλωματών, κατά την πολύμηνη εκπαίδευσή τους στην ΕΣΔΔ. Κυρίως, δύναται, ξεχνά πως υπάρχουν και διπλωματικοί με πτυχίο ή ακόμη και με μεταπτυχιακό δίπλωμα στα οικονομικά, οι οποίοι θα ήταν ...γελοίο να ισχυριστούμε ότι μειονεκτούν στον τομέα αυτό έναντι κάποιων υπαλλήλων ΟΕΥ, των οποίων το βασικό πτυχίο είναι εντελώς άσχετο (λ.χ. ξενόγλωσσης φιλολογίας, μετάφρασης-διερμηνείας, φυσικών επιστημών κ.λπ.).

Τρίτον, υπάρχουν ΟΕΥ οι οποίοι αποδεδειγμένα -και σε αντίθεση με το τι πιστεύουν ορισμένοι εξ αυτών που «μεγαλοπιάνονται»- δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε όλο το φάσμα της «οικονομικής διπλωματίας»: καθώς οι ΟΕΥ δεν εξετάζονται για να εισέλθουν στην ΕΣΔΔ -σε αντίθεση με τους διπλωματικούς- στο διεθνές δίκαιο, όσοι εξ αυτών δεν έχουν πτυχίο ή, έστω, ικανές γνώσεις νομικής, δυσκολεύονται να χειριστούν τις «θεσμικές» πτυχές της διεθνούς οικονομικής συνεργασίας (δηλ. τη σύναψη διεθνών συνθηκών οικονομικής φύσεως).

Τέταρτον, και σπουδαιότερον, η εν λόγω απόπειρα περιορισμού των διπλωματικών σε αμιγώς «πολιτικά» καθήκοντα, και μάλιστα σε μια εποχή που οι διεθνείς σχέσεις αποκτούν όλο και περισσότερο οικονομική διάσταση, είναι προδήλως άδικη και απαξιωτική για αυτόν τον ιστορικό, ισχυρό και ομιλογούμενώς ικανότατο, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, κλάδο, ο οποίος, όπως όλοι οι κλάδοι άλλωστε, έχει ανάγκη από λόγο ύπαρξης. Αποστερεί τους διπλωματικούς από πολύτιμο «ζωτικό χώρο» και ουσιαστικά επιχειρεί να τους καταστήσει ...αργόμενοι, αφού στις περισσότερες χώρες η συντριπτική πλειοψηφία των διμερών θεμάτων είναι ή αποκλειστικά ή πρωτίστως ή έστω, σε σημαντικό βαθμό οικονομικά. Ως προς το τελευταίο, η ίδια η μανιχαϊστική διάπροση των θεμάτων σε «αμιγώς οικονομικά» και σε «αμιγώς πολιτικά» είναι έωλη, αφού κάποια οικονομικά θέματα ενέχουν και πολιτική διάσταση. Άρα, ποιός κλάδος θα ασχοληθεί με αυτά, αφού, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, δεν υπάρχουν παρά «πολιτικοί» και «οικονομικοί» διπλωμάτες;

Η δεύτερη θεωρία: οι πολυδύναμοι (polyvalents) διπλωμάτες και οι περιττοί ΟΕΥ

Από πολλούς διπλωματικούς, ιδίως δε από όσους δεν προέρχονται από την ΕΣΔΔ και δε διαθέτουν «συναντήληψη» με τους άλλους αποφοίτους, ακούγεται μια εντελώς διαφορετική άποψη-θεωρία, η οποία ξεκινά μεν από μια σωστή διαπίστωση που προαναφέραμε: «η διπλωματία είναι μία, ενιαία και αδιαίρετη

και ασκείται από το διπλωματικό και μόνο ιλάδο», για να καταλήξει, όμως, σε ένα εξίσου -αν όχι περισσότερο- μαξιμαλιστικό συμπέρασμα: ο ιλάδος ΟΕΥ πρέπει να καταργηθεί τελείως ως ...περιτός και τα καθήκοντά του να αναληφθούν πλήρως από το διπλωματικό ιλάδο! Βέβαια, επειδή αυτό δεν μπορεί να γίνει ξαφνικά, προτείνεται οι υπηρετούντες ΟΕΥ να ενταχθούν σε προσωπαγείς θέσεις και να αποχωρήσουν σιγά-σιγά από το προσκήνιο μέχρι το 2040 περίπου, καθώς θα συνταξιοδοτούνται. Επομένως, εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με πρόταση καθηκοντολογίου, δπως κάνει η πρώτη θεωρία, αλλά για λύση του προβλήματος διά της ...εξαφάνισης ενός ιλάδου (ΟΕΥ) που υπάρχει από το 1947. Βασικό έρεισμα της άποψης αυτής είναι πως σε κάποιες άλλες χώρες (όπως, άλλωστε, και στην Ελλάδα μέχρι πρό 60 ετών περίπου) δεν υπάρχουν εξειδικευμένοι υπάλληλοι ΟΕΥ, καθώς εκεί τα καθήκοντά τους τα ασκούν οι διπλωματικοί. Γιατί, επομένως, να μην υιοθετήσουμε το σχήμα αυτό και στην Ελλάδα, κάτι που και θα εξοικονομήσει χρήματα -καταργώντας τα Γραφεία ΟΕΥ- και, συνάμα, θα τερματίσει οριστικά την παραπάνω «κλαδική» ένταση;

Ομιλούγοντας, πρόκειται για μία θεωρία εκ πρώτης άποψης αφοετά πειστική, όχι μόνο γιατί ήδη εφαρμόζεται σε άλλες χώρες, αλλά και επειδή το οργανωτικό σχήμα που προτείνεται για την «οικονομική διπλωματία» είναι απλούστερο, υπηρετώντας τη βασική επιστημολογική παραδοχή της Δύσης «*Oι οντότητες να μην πολλαπλασιάζονται πέραν των αναγκαίων*» (γνωστή και ως «*ξυράφι του Όκαφι*»). Το εύλογο ερώτημα, βέβαια, είναι κατά πόσον μια τέτοια δομή θα εξυπηρετήσει ικανοποιητικά τα εθνικά συμφέροντα, ιδίως σε μια εποχή που η αύξηση των εξαγωγών και η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων αποτελούν «μιονόδρομο» για μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη. Στο σημείο αυτό, οι θιασώτες της παραπάνω δομής διαβεβαιώνουν ότι σε καμιά περίπτωση δε θα είναι λιγότερο αποτελεσματική από την υφιστάμενη ή και από οποιαδήποτε άλλη εναλλακτική λύση (λ.χ. επιστροφή των ΟΕΥ στο ΥΠΟΙΟ). Εν ολίγοις, διατείνονται ότι οι διπλωματικοί -ή έστω οι νέες γενιές, που εξετάζονται, όπως προαναφέραμε, στην πολιτική οικονομία και τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις- μπορούν να κάνουν εξίσου καλά και τη δουλειά των ΟΕΥ της ΕΣΔΔ, πέραν των πολλών άλλων καθηκόντων τους, τα οποία δύνανται να ασκούν εκ περιτροπής⁵. Κι όμως, η άποψη του υπογράφοντος είναι πως, ειδικά στην Ελλάδα, το σχήμα αυτό είναι προδιαγεγραμμένο να αποτύχει πλήρως και, επομένως, να βλάψει τα εθνικά συμφέροντα και ιδίως εκείνα των ΜΜΕ (μικρομεσαίων επιχειρήσεων). Οι τελευταίες, ως γνωστόν, αποτελούν τον παραγωγικό ιστό της οικονομίας μας και έχουν ανάγκη κρατικής υποστήριξης για να δραστηριοποιηθούν στο εξωτερικό.

Καταρχήν, η οποιαδήποτε σύγκριση του ελληνικού ΥΠΕΞ με τα ΥΠΕΞ άλλων χωρών (και κυρίως κάποιων αγγλοσαξωνικών, όπου υπάρχει ενιαίος ιλάδος διπλωματών-ΟΕΥ) είναι τουλάχιστον ατυχής, για τον εξής λόγο: Σε αντίθεση με τις παραπάνω χώρες, που έχουν επιλύσει τα περισσότερα προβλήματά τους και είναι ελεύθερες να αφοσιωθούν στο εμπόριο και τις επενδύσεις, η Ελλάδα ακόμη και σήμερα κατατρύχεται από σοβαρότατο «*πρόβλημα ασφαλείας*» (security problem), με αποτέλεσμα τα λεγόμενα «*εθνικά θέματα*» (Ελληνοτουρκικά, Αιγαίο, Κυπριακό, Σκοπιανό κ.λ.) να βρίσκονται αναπόφευκτα στο επίκεντρο της εξωτερικής της πολιτικής και να απασχολούν όσο τίποτε άλλο το διπλωματικό μας ιλάδο. Στην παραπάνω κρίσιμη σημασίας, για το ξήτημα που

⁵Π.χ. σε ένα πρόστιμο, σε ένα άλλο οικονομικός διπλωμάτης, σε ένα τρίτο πολιτικός διπλωμάτης κ.λπ. μας απασχολεί, παραπήρημη προέβη στις 6-11-2003 και ο νυν ΥΠΕΞ, κ. Π. Μολυβιάτης (έμπειρος πρώην διπλωμάτης ο ίδιος) ως βουλευτής της αξιωματικής αντιπολίτευσης ενώπιον της Βουλής των Ελλήνων: «είμαστε η μόνη χώρα της Ευρώπης που εξακολουθεί να έχει πρόβλημα ασφαλείας», είπε τότε. Δυστυχώς, ο Έλληνας διπλωματικός ακόμη και εν έτει 2005 δεν έχει την πολυτέλεια του Νεοζηλανδού συναδέλφου του να ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με τη διεθνή οικονομία (εξ ου και το όνομα του νεοζηλανδικού ΥΠΕΞ: Ministry of Foreign Affairs and Trade!). Ζώντας μέσα σε μια ανασφαλή και ρευστή γειτονιά, όπως τα Βαλκάνια, τον απασχολεί πρωτίστως πώς θα εξασφαλίσει για το λαό της χώρας του την προσαναφερθείσα και, ομολογούμενως, θεμελιώδη αξία της ειρήνης-ασφαλείας (“security first”). Στο μναλό του, η λιγότερο σημαντική αξία της οικονομικής ευημερίας (welfare) μπορεί να περιμένει, όσο δεν έχει επιλυθεί το οξύ «πρόβλημα ασφαλείας» της Ελλάδος.

Με βάση τα παραπάνω, είναι ίσως υπερβολικός ο ισχυρισμός ότι οι διπλωματικοί μας μπορούν να ανταπεξέλθουν στο σύνολο των διεθνών οικονομικών σχέσεων της χώρας. Ακόμη και στην προσαναφερθείσα «θεσμική» διάσταση της οικονομικής συνεργασίας (τη σύναψη διεθνών συνθηκών οικονομικής φύσεως), έναν τομέα όπου αναφιστήτητα οι διπλωματικοί πρέπει να έχουν λόγο, σε αντίθεση με το τι υποστηρίζει η πρώτη θεώρη, είναι τελείως αδύνατον να χειρίστοιν εξ ολοκλήρου μόνοι τους και επί της ουσίας τα δύσκολα και τεχνικά θέματα που ανακυπτουν. Ως εκ τούτου, περιορίζονται σε «συντονιστικό» ρόλο, συνεπικουρούμενοι από τους ειδικούς υπαλλήλους άλλων Υπουργείων⁶, πολλοί εκ των οποίων, σημειωτέον, είναι απόφοιτοι του Τμήματος Γενικής Διοίκησης της ΕΣΔΔ. Η πρόδηλη ανεπάρκεια των διπλωματικών μας να χειρίστοιν μόνοι τους τα ευρωπαϊκά οικονομικά θέματα οδήγησε, πριν από 30 ακριβώς χρόνια (1975), δηλαδή την εποχή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων Ελλάδος-ΕΟΚ, στην πρόσληψη ακόμη και από το ΥΠΕΞ εξειδικευμένων υπαλλήλων, γνωστών ως «εμπειρογνωμόνων» (experts), οι οποίοι αριθμούν αρκετές δεκάδες και (με εξαρίστη μόνο 12 που υπήρχεν το 2005 στο εξωτερικό) κυριαρχούν σε κάποιες σημαντικές οργανικές μονάδες της Κεντρικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΞ, όπως η ΥΔΑΣ και η Γ' Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Υποθέσεων. Σημειωτέον, δε, ότι και από αυτούς τους τόσο σημαντικούς υπαλλήλους κάποιοι είναι απόφοιτοι άλλων Τμημάτων, πλην του Διπλωματικού, της ΕΣΔΔ. Άρα, ακόμη και στα κατεξοχήν «θεσμικά» θέματα, οι Έλληνες διπλωματικοί δεν είναι σε καμιά περίπτωση αυτάρκεις και «πολυδύναμοι», κάτι που έχει ήδη αναγνωρίσει η ελληνική πολιτική επιστήμη⁷.

Ακόμη μικρότερη, δύμως, είναι, κατά την άποψη του υπογράφοντος, η δυνατότητα των διπλωματικών -τουλάχιστον της συντριπτικής πλειοψηφίας αυτών, διότι στον κλάδο τους υπάρχουν και χαρισματικές προσωπικότητες ικανές για όλα- να χειρίστοιν αποτελεσματικά την «εξωθεσμική» διάσταση της οικονομικής συνεργασίας. Ειδικότερα, όποιος στον -21ο αιώνα είναι τόσο εγκλωβισμένος στα ιδεολογικά στερεότυπα της ξεπερασμένης σχολής του σκληροποιητικού θεατρισμού (hard-core realism), ώστε να νομίζει ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο με κύριους δρώντες τα εθνικά

⁶Λ.χ. του ΥΠΟΙΟ για τις συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας και προστασίας επενδύσεων, του ΥΠΑΝ για τις ενεργειακές συμφωνίες, της ΥΠΑ για τις αεροπορικές συμφωνίες, του ΥΕΝ για τις ναυτιλιακές συμφωνίες, του «Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης» για για τις τουριστικές συμφωνίες κ.λπ.

⁷Αργυρής Πασαός, «Το ελληνικό ΥΠΕΞ: μεταξύ δημοκρατικού ελατισμού και γραφειοχρατικού συντηρητισμού», στο: Μ.Κοπτά και Κ.Αρβανιτόπουλος (επιμ.), 30 χρόνια ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, εκδ. Λιβάνη, 2005, σ.σ.

κράτη, αυτός, έχει απολέσει την επαφή με την πραγματικότητα. Εδώ και δεκαετίες, ο οικονομικός ρόλος του κράτους διαρκώς μειώνεται -και σωστά, διότι στο παρελθόν το κράτος αποδείχτηκε κακός επιχειρηματίας!- και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις (ιδίως οι πολυεθνικές αλλά και οι μικρότερες) είναι εκείνες που επενδύουν και που πραγματοποιούν το διεθνές εμπόριο, δρώντας ως «ατμομηχανές» ή «προπόλεις» της παγκοσμιοποίησης. Το εθνικό κράτος το καλύτερο που μπορεί να κάνει σήμερα για να βοηθήσει την παγκοσμιοποίηση είναι να ...αυτοπεριοριστεί δραστικά, είτε καταργώντας δασμούς, ποσοστώσεις και μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος με δασμούς και ποσοστώσεις (NTB), ώστε να αυξήθουν οι διεθνείς εμπορικές ροές, είτε μειώνοντας τη γραφειοκρατία και την εν γένει πολυνομία, ώστε να αυξήθουν οι διεθνείς επενδυτικές ροές⁸.

Ειδικά για την Ελλάδα, όπως προαναφέραμε, ο παραγωγικός ιστός της οικονομίας αποτελείται από 250.000 MME, οι οποίες έχουν ανάγκη κρατικής υποστήριξης για να μπορέσουν να δραστηριοποιηθούν στις δύσκολες και άγνωστες για αυτές αγορές του εξωτερικού. Εδώ και 60 σχεδόν χρόνια, η υποστήριξη αυτή γίνεται με αρκετά αποτελεσματικό, ομολογούμένως, τρόπο από τα Γραφεία ΟΕΥ των Πρεσβειών (όπου, βεβαίως, υπάρχουν) και είναι εσπιασμένη στο «εξαγωγικό μάρκετινγκ», συμπεριλαμβανομένων της ένδοσης επιχειρηματικών οδηγών ανά χώρα και της εκπόνησης κλαδικών μελετών-ερευνών αγοράς, οι οποίες αποκαλύπτουν τους ανταγωνιστές μας και τις μεθόδους τους (εξ ου και ο εύτοχος, αν και τελείως αδόκιμος, χαρακτηρισμός τους ως «κατάσκοποι»). Κυρίως, όμως, τα ανωτέρω Γραφεία φέρονται σε επαφή Έλληνες επιχειρηματίες-εξαγωγείς με ξένους συναδέλφους τους, μέσω διεθνών εμπορικών εκθέσεων, ημερίδων, συνεδρίων ή άλλων πρωιθητικών εκδηλώσεων (εξ ου και ο άλλος αδόκιμος χαρακτηρισμός τους ως «προξενήτρες»). Επίσης αναλύουν -εξυπακούνται, όσο πιο ευχάριστα γίνεται- στους υποψήφιους ξένους ιδιώτες επενδυτές το ελληνικό επενδυτικό περιβάλλον: κλάδοι με συγκριτικά πλεονεκτήματα, διαδικασίες, αναπτυξιακός νόμος κ.λπ.

Οι παραπάνω ενέργειες προούγουν την «εξωθεσμική»-ανεπίσημη-μη διακρατική, αλλά, τελικά, τη θεμελιώδη (ίσως διάσταση της διεθνούς οικονομικής συνεργασίας: εμπόριο και επενδύσεις b2b (από επιχείρηση σε επιχείρηση). Συνιστώνται, κατά τους ειδικούς των διεθνών σχέσεων, τον έναν από τους τρεις πυλώνες της επονομαζόμενης «δημόσιας διπλωματίας» (public diplomacy), μαζί με την επικοινωνιακή και την πολιτιστική⁹. Μια βασική διαφορά της «δημόσιας διπλωματίας» από την κλασική ή επίσημη ή διακρατική διπλωματία είναι πως η πρώτη δεν ανήκει, σε αντίθεση με τη δεύτερη, σε εκείνες τις δραστηριότητες τις οποίες το ΣτΕ έχει χαρακτηρίσει, ακολουθώντας την παλαιά γαλλική νομολογία περί των services publics constitutionels, «αναπόσπαστες από τον πυρήνα της κρατικής εξουσίας, ως ένφραση κυριαρχίας»¹⁰. Εν ολίγοις, το συγκεκριμένο έργο θα μπορούσε άνετα να εκχωρηθεί ακόμη και σε ιδιώτες (υπάρχουν, άλλωστε, και στην Ελλάδα αρκετοί σύμβουλοι επιχειρήσεων που παρέχουν -έναντι αμοιβής, φυσικά- ανάλογες υπηρεσίες). Αντίθετα, μεταβίβαση των «θεσμικών» αρμοδιοτήτων σε τρίτα πρόσωπα, τα οποία δε συνδέονται με το κράτος με σχέση

⁸ Αυτό δε σημαίνει πως ασταξόμαστε κατανάγητη τον άρκατο οικονομικό νεοφιλελευθερισμό: αντίθετα, πιστεύουμε πως πρέπει να διατηρήσουμε κάποιες ελάχιστες -αποκλειστικά υψηλοποιητικές- αρμοδιότητες, βασικά σε θέματα που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας κ.λπ.

⁹ Είναι ευχάριστο που στις 8-9-2005 η Υπηρεσία Ενημέρωσης του ΥΠΕΞ διοργάνωσε για πρώτη φορά μια ημερίδα για τη «Δημόσια Διπλωματία», επιτίχοντας, όμως, μόνο στην επικοινωνιακή.

¹⁰ Βλ. την περιφήμη απόφαση του ΣτΕ 1511/2002.

δημοσίου δικαίου, δεν είναι συνταγματικώς επιτρεπτή, αφού θα σήμαινε εκχώριη πολιτική κυριαρχίας. Επιπλέον, η οικονομική «δημόσια διπλωματία» θα μπορούσε ακόμη και να μην υπάρχει καθόλου, σε αντίθεση, φυσικά, με την κλασική. Απλώς, τότε, δε θα προάγονταν στο εξωτερικό τα ελληνικά επιχειρηματικά συμφέροντα και ιδίως εκείνα των ΜΜΕ (βλ. παραπάνω).

Και ερχόμαστε τώρα στην αχίλλειο πέρονα της δεύτερης θεωρίας: Είναι άκρως εμφίβολο, έως απίθανο, εάν υπάλληλοι παραδοσιακά: α) ταλαντόμενοι από security concerns (βλ. παραπάνω) και, επομένως, καταδικασμένοι να αναλώνουν το μέγιστο μέρος της «φαινόμενης τους» (λ.χ. διάβασμα, επαφές, διαπραγματεύσεις) στο πώς θα αποτρέψουν τη σύγκρουση, β) εντελώς «απασαλάκωτοι» στους τρόπους και τη συμπεριφορά τους (και δικαιολογημένα, σε κάποιο βαθμό, διότι εκπροσωπούν επίσημα τη χώρα τους στο εξωτερικό), γ) οπαδοί των περιτεχνών φραστικών διατυπώσεων, που ενίστειες κρύβουν πίσω από τις διφορούμενες λέξεις την ουσία των πραγμάτων, δ) σεβόμενοι υπέρμετρα την ιεραρχία και φοβούμενοι πάρα πολύ το λάθος, ενίστειες σε βαθμό ευθυνοφοβίας, ε) άκρως επιφυλακτικοί με τους πάντες και, ιδίως, με τους ιδιώτες-εμπόρους, και στ) γραφειοκρατικοί (με την καλή έστω έννοια) στον τρόπο λειτουργίας, όπως οι Έλληνες διπλωματικοί, μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απατήσεις της σύγχρονης «δημόσιας διπλωματίας». Η τελευταία, αντίθετα, προϋποθέτει λίγαν αυξημένη επιχειρησιακή ευελιξία και ωθητικότητα ιδιωτικού τομέα. Προϋποθέτει, επίσης, πολύτιμη πείρα, την οποία δε θα μπορούν να έχουν όσοι ασκούν οικονομικά καθήκοντα ...εκ περιτροπής και ενδεχομένως όχι περισσότερες από μία φορά στην καριέρα τους. Επιπλέον, ακόμη και σε εκείνες τις χώρες που δεν υπάρχουν πλέον ξεχωριστοί ΟΕΥ, οι ενιαίοι διπλωματικοί-ΟΕΥ δεν είναι μόνοι τους, αλλά, αντίθετα, ασκούν το έργο της οικονομικής «δημόσιας διπλωματίας» σε στενή συνεργασία με εμπορικά επιμελητήρια και λοιπούς συναφείς φροντίδες, οι οποίοι είναι απείρως ισχυρότεροι από τους αντίστοιχους ελληνικούς (λ.χ. τον ιταλικό ICE, που έχει δικά του Γραφεία σε πάνω από 80 χώρες).

Η οικονομική «δημόσια διπλωματία» είναι, σε τελική ανάλυση, πολύ περισσότερο μια blue collar job εκτός Γραφείου-Πρεσβείας παρά μια white collar job εντός της Έλληνες διπλωματικούς θαή ήθελαν να βρίσκονται στις 4 το πρώτη στην Κεντρική Λαχανοαγορά μιας ξένης και ενδεχομένως κρύας πόλης, προκειμένου να πραγματοποιήσουν έρευνα αγοράς για τα νωπά φρούντα και οπωροκηπευτικά ή στα ναυπηγεία ενός αισιατικού λιμανιού, για να δουν πώς «χτίζονται» τα καράβια; Εν ολίγοις, έχουμε την εντύπωση ότι το «απασαλάκωτο» προφίλ και η όλη «οργανωσιακή κουλτούρα» των διπλωματικών μας, χωρίς, βεβαίως, να είναι πράγματα καταδικαστέα per se, απάδουν προς τις απατήσεις μιας blue collar job¹¹.

Τέλος, ένας μέγας κίνδυνος που ελλοχεύει από την ανάθεση της οικονομικής «δημόσιας διπλωματίας» σε υπαλλήλους ταλαντόμενους από security concerns είναι ο εξής: να μη τη θεωρήσουν ως αυτοκοπό, όπως πρόπει να είναι (πβ. τη μνημειώδη φράση του Προέδρου Κλίντον με την οποία κέρδισε τις εκλογές του 1992 από το θριαμβευτή του Ψυχρού Πολέμου Μπους τον πρεσβύτερο: «It's the economy, stupid!»),

¹¹ Προς αποφυγή παρεξηγήσεων επαναλαμβάνουμε για μια ακόμη φορά πως τίποτα δεν είναι απόλυτο: υπάρχουν και στο διπλωματικό σώμα χρησιμοπαίκτες προσωπικότητες, που είναι ικανές όντως για τα πάντα, δηλαδή που άπονται, όπως λέει ο λαός, «και του σαλονιού, και του λιμανιού». Η εξάρτηση, όμως, απλώς επιβεβαιώνει τον

κανόνα.

αλλά ως μέσο για την επίτευξη της ασφάλειας. Με όλα λόγια, να εκλάβουν την οικονομία ως απλή ...θεοπατανίδα της πολιτικής και να παραβλέψουν έτοι τα επιχειρηματικά μας συμφέροντα, σε αντίθεση και με τις ανάγκες των καιρών μας και τη ρητή επιταγή του νόμου (βλ.. άρθρο 3 Ν.3196/2003 περί λειτουργίας Γραφείων ΟΕΥ στις πόλεις εκείνες που επιτάσσουν τα οικονομικά και εμπορικά -όχι τα πολιτικά!- συμφέροντα της χώρας). Η εμπειρία δείχνει ότι η τυχόν σύζευξη οικονομίας και πολιτικής με έμφαση στη δεύτερη θα μπορούσε ενδεχομένως να συμβεί προκειμένου περί υπερδύναμης, όπως λ.χ. οι ΗΠΑ (οι οποίες ασκώντας οικονομική πίεση επιτυγχάνουν ενίστε και βραχυπρόθεσμα πολιτικά οφέλη), αλλά όχι και περί μας μικρής, από κάθε άποψη, χώρας, όπως η Ελλάδα. Σε μια χώρα της ελληνικής κλάσης μεγέθους, η οποία υπαγωγή της οικονομίας στην πολιτική όχι μόνο δε θα μπορέσει να ωφελήσει τη δεύτερη, παρά μόνο θα κινδυνεύσει να βλάψει πολύ σοβαρά την πρώτη (αφού ο οικονομικός ορθολογισμός επιβάλλει οι αποφάσεις να λαμβάνονται με αποκλειστικό κριτήριο το κέρδος)!

Κλασικό παραδειγμα ως προς την αδυναμία αρφέλειας της πολιτικής μέσω της οικονομίας αποτελεί η ΠΓΔΜ, όπου ναι μεν είμαστε ο πρώτος ξένος επενδυτής και διεξάγουμε διμερές εμπόριο της τάξης των 530 εκ. δολλαρίων ετησίως (στοιχεία 2004), αλλά παραμένει ανυποχώρητη στις εθνικές της επιδιώξεις, λ.χ. στο όνομα. *Μακροπρόθεσμα* -και μόνο- η οικονομική μας διπλωματία θα μπορούσε, και πάλι υπό προϋποθέσεις, να υπηρετήσει έμμεσα και την ασφάλεια, με την έννοια ότι, αν όλα τα κράτη της «γειτονιάς» μας αναπτυχθούν οικονομικά και εισέλθουν στην ΕΕ (μα προοπτική που για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία απέχει 1 έτος από την υλοποίηση), τότε αναμένεται να μειωθούν κάπως οι εθνικιστικές τους τάσεις, διότι η φτώχεια γεννάει αισθάνεια. Όμως, η οικονομική τους ανάπτυξη είναι δική τους υπόθεση-επιλογή και όχι της Ελλάδος, δ.τι κι αν πάνει για να τη βοηθήσει.

Από την άλλη, κλασικό παραδειγμα ως προς τη βλάβη που συνεπάγεται ενίστε η υπαγωγή της οικονομίας σε πολιτικές σκοπομότητες είναι το υπαγορευμένο άνωθεν «άνοιγμα» μερικών σημαντικών ελληνικών εταιριών -ιδίως ΔΕΚΟ- στις μικρές, φτωχές και χωρίς καν κράτος δικαίου χώρες του Καυκάσου στη δεκαετία του 1990 (Αρμενία, Γεωργία), είτε χάριν της μικρής ομογένειας είτε χάριν εξισορρόπησης της Τουρκίας. Τελικά, με κριτήριο το κέρδος της επένδυσης, αυτό το πολυδιαφημισμένο «άνοιγμα» αποδείχθηκε αληθινή καταστοφή για τους μετόχους τους, ενώ σε πολλές περιπτώσεις είχαμε και δικαστικές ή διαιτητικές διαμάχες με τις εν λόγω χώρες για αθέτηση των συμφωνηθέντων.

Η προτεινόμενη οριοθέτηση-καθηκοντολόγιο

Από όλα όσα ετέθησαν παραπάνω, νομίζουμε ότι έχει ήδη προκύψει η δέουσα οριοθέτηση αρμοδιοτήτων ανάμεσα στους διπλωματικούς και τους ΟΕΥ. Πάντως, εδώ -λόγω έλλειψης χώρου- θα την παρουσιάσουμε ακροθιγώς, χωρίς πολλές λεπτομέρειες (αυτές θα είχαν θέση σε μια σχετική νομοθετική ωρίμωση): Οι διπλωματικοί και μόνον αυτοί, θα πρέπει να ασχολούνται με τη «θεσμική» διάσταση της οικονομικής συνεργασίας, δηλαδή την όλη διαδικασία σύναψης διακρατικών συνθηκών, είτε γενικών, σαν τις προαναφερθείσες, είτε πιο ειδικής φύσεως¹², επειδή αυτοί γνωρίζουν καλά και διεθνές δίκαιο και διπλωματική

¹²Λ.χ. ενεργειακών, σαν εκείνη μεταξύ Ελλάδος-Βουλγαρίας-Ρωσίας για τον αγωγό Αλεξανδρούπολης-

Μπουργκάς τον Απρίλιο του 2005.

πρακτική, σε αντίθεση με τους περισσότερους ΟΕΥ. Εδώ εμπίπτει ασφαλώς και η προετοιμασία, σύγκληση και διεξαγωγή των Μ.Δ.Ε. ή Μεικτών Διυπουργικών Επιτροπών, όπου αυτές προβλέπονται, δηλαδή με όσες (αναπτυσσόμενες, κατά κανόνα) χώρες έχει υπογραφεί διμερής Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής, Επιστημονικής και Τεχνολογικής Συνεργασίας. Εξαίρεση αποτελούν μόνο οι ελληνικές επιχειρηματικές αποστολές που συνοδεύουν ενίστε τις Μ.Δ.Ε.¹³, ένα έργο που προσιδιάζει κατεξοχήν στο προφίλ των ΟΕΥ, για τους λόγους που θα αναφέρουμε παρακάτω. Άλλη περίπτωση, επίσης, αποτελούν τα ευρωπαϊκά εμπορικά θέματα («Επιτροπή 133») και τα θέματα του WTO-ΠΟΕ ή «πολυμερής» ζητήματα, όπως είναι γνωστά, τα οποία υπενθυμίζουμε πως έχουν παραμείνει στην αρμοδιότητα του ΥΠΟΟ.

Αντιστοίχως, οι ΟΕΥ -και μόνον αυτοί, εκτός αν σε μια Πρεσβεία δεν υπάρχει υπάλληλος ΟΕΥ- θα πρέπει να ασχολούνται με την «εξωθεσμική» διάσταση της διμερούς οικονομικής συνεργασίας, ήτοι τη «δημόσια διπλωματία» που προωθεί τις σχέσεις b2b του ιδιωτικού τομέα. Πρωτίστως, δε, θα πρέπει να τους απασχολούν το εξαγωγικό μάρκετινγκ/promotion, σε συνεργασία με τον Ελληνικό Οργανισμό Εξωτερικού Εμπορίου, πρώην ΟΠΕ, και η εκπροσωπία προσέλκυσης ιδιωτικών κεφαλαίων, σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων. Πρόκειται για δύο καθαρά πρακτικής φύσεως αντικείμενα, ως προς τα οποία το κατάλληλο υπαλληλικό προφίλ είναι εκείνο των ΟΕΥ: οι τελευταίοι, πρώτον, έχουν υποστεί εξειδικευμένη εκπαίδευση στην ΕΣΔΔ πάνω σε αυτά και από ειδικούς (σε αντίθεση με τους διπλωματικούς συναδέλφους τους), δεύτερον, τα γνωρίζουν όλο και καλύτερα με την πείρα, δηλαδή τη συνεχή τριβή «στην πιάτσα» και, τρίτον, είναι, όπως προαναφέραμε, πιο τεχνοκράτες, πιο ευέλικτοι υπηρεσιακά και διέπονται από μια σαφώς οικονομικότητη -όχι νομικότητη- προσέγγιση των θεμάτων. Άρα, ως προς αυτά, και μόνο, τα θέματα είναι μάλλον σωστό το προαναφερθέν επιχείρημα της πρώτης θεωρίας περί συγκριτικού τους πλεονεκτήματος έναντι του διπλωματικού κλάδου, λόγω μεγαλύτερης εξειδίκευσης.

Το ερώτημα που παραμένει, όμως, είναι ποιος τελικά κλάδος θα διαχειρίζεται τη «γκρίζα ζώνη» μεταξύ των ανωτέρω δύο βασικών σφαιρών αρμοδιότητος, και ειδικότερα τις εξής περιπτώσεις:

Α) Συμμετοχή ελληνικών -ιδιωτικών ή δημόσιων- εταιρειών σε κρατικές προμήθειες ξένης χώρας, ιδίως δε σε χώρες-μη μέλη της πολυμερούς *Agreement on Government Procurement* της GATT/ΠΟΕ και σε χώρες όπου η «πολιτική» διάσταση εξακολουθεί να αποτελεί -αν και φυσιολογικά δε θα έπρεπε!- καθοδιστικό παράγοντα ανάθεσης των δημόσιων έργων.

Β) Προβλήματα δραστηριοποίησης ελληνικών εξαγωγικών εταιρειών σε ξένες χώρες, όχι λόγω δασμών ή ποσοτάσσεων (αφού αυτά τα εμπορικά θέματα έχουν πάψει προ πολλού να αποτελούν εθνική πολιτική και τα διαπραγματεύεται πλέον συλλογικά η ΕΕ και ειδικότερα ο Ευρωπαίος Επίτροπος Εμπορίου), αλλά λόγω της λήψης από τις κρατικές αρχές ΝΤΒ-μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος.

Γ) Πιστωτικές διευκολύνσεις και ληξιπρόθεσμες οφειλές οι οποίες δεν είναι αμιγώς ιδιωτικής φύσεως¹⁴. Για τις αμιγώς ιδιωτικές οφειλές -και εν γένει διαφορές- αρμόδια είναι αποκλειστικά τα δικαστήρια και τα διεθνή διαιτητικά δργανα και κακώς οι ενδιαφερόμενοι οχλούν μερικές φορές το ΥΠΕΞ, ζητώντας «υποστήριξη». Το ΥΠΕΞ δεν είναι δικαστής!

¹³ Οπως λ.χ. στη Ρωσία το Σεπτέμβριο του 2005, όπου συμπετείχαν 180 επιχειρηματίες.

¹⁴ Δηλαδή, οφειλές ή ξένων κρατών προς το ελληνικό κράτος ή ξένων κρατών εταιρειών προς ελληνικές ιδιωτικές εταιρείες ή, τέλος, ξένων ιδιωτικών εταιρειών προς ελληνικές κρατικές εταιρείες.

Δ) Θέματα διαχείρισης της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας, η οποία ανέρχεται στα 400 εκ. ευρώ ετησίως.

Στις παραπάνω περιπτώσεις, ο υπογράφων -αν και ΟΕΥ- τείνει να αποδεχτεί την άποψη ότι αρμόδιος πρέπει να είναι ο διπλωματικός κλάδος, σε συνεργασία, έστω, με τους εμπειρογνόμιους και τους ειδικούς των άλλων Υπουργείων, λόγω του λεπτού, νομικού και ενίστε «ευαίσθητου» ή «πολιτικού» χαρακτήρα τους. Στην πράξη, η διεκπεραίωση των παραπάνω θεμάτων γίνεται μέχρι σήμερα και από τα Γραφεία ΟΕΥ, άρα και τους υπαλλήλους τους. Μάλιστα, κάποια από αυτά τα καθήκοντα (κακώς) θεσμοθετήθηκαν κιόλας, όπως προκύπτει από το άρθρο 5 του πρόσφατου Ν.3196/2003. Εντούτοις, έχουμε ήδη τονίσει πως η αρμοδιότης αυτή δεν είναι αποκλειστική, αλλά συντομεύουσας: εάν το θέμα είναι μεγάλης σπουδαιότητας (λ.χ. κρατική προμήθεια ύψους εκ. ευρώ), μπορεί κατά την κρίση της να εμπλακεί και η Πρεσβεία με τους διπλωματικούς της. Δηλαδή, μέχρι σήμερα το κριτήριο οριοθέτησης αρμοδιοτήτων για τα θέματα της «γκρίζας ζώνης» είναι καθαρά ποσοτικό και όχι ποιοτικό, άρα υποκειμενικό, με αποτέλεσμα σύγχυση και διαφωνίες για το πόσο σημαντικό είναι το εκάστοτε ανακύπτον θέμα.

Ασφαλώς, το προτεινόμενο καθηκοντολόγιο του ΥΠΕΞ ως προς τα διεθνή οικονομικά θέματα δε θα ικανοποιήσει τους μαξιμαλιστές ούτε της μίας ούτε της άλλης πλευράς. Ειδικά οι οπαδοί της «όσμωσης» των κλάδων χωρίς καθηκοντολόγιο (ενός ιδεολογήματος που στην πράξη έχει αποδειχθεί πως οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην προαναφερθείσα σύγκρουση), ίσως το αποκαλέσουν υποτιμητικά «απαρντχάντ». Εντούτοις, ο παραπάνω αυστηρός διαχωρισμός καθηκόντων-αρμοδιοτήτων είναι μια συμβιβαστική, δίκαιη και βιώσιμη λύση, με πλήρη σεβασμό των προσώπων και των συμφερόντων αμφοτέρων. Η λύση αυτή, καθιορίζοντας με σαφήνεια τις αρμοδιότητες των δύο κλάδων, θα εξασφαλίσει σε κάποιο βαθμό την ειρηνική τους συνύπαρξη εντός του ΥΠΕΞ¹⁵, προς όφελος και του ίδιου του ΥΠΕΞ και, κυρίως, των επιχειρηματικών μιας συμφερόντων.

¹⁵Οοο, βέβαια, αυτή κρατήσει, διότι εν έτει 2005 συνιστά ελληνικό παράδοξο σε παγκόσμια κλίμακα η συστέγματος παρεμφερών κλάδων, εντός του ίδιου υπουργείου.

Τοπική Αυτοδιοίκηση και ανάπτυξη: οι νέες δυνατότητες

Γράφει ο Στάθης Βαρενάς,

Πτυχιούχος Νομικής, Κοινωνιολογίας, Παιδαγωγικών

Master στην Χοηματοοικονομική Ανάλυση

Πανεπιστημίου Πειραιά

Απόφοιτος 9ης σειράς της Ε.Σ.Δ.Δ.

Διευθυντής Ταχυδρομικού Ταμευτηρίου

Αποτελούν πραγματικότητα για τη χώρα μας οι ραγδαίες αλλαγές που συντελέστηκαν σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, κυρίως μετά την μεταπολίτευση, όπου ο θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης γνωρίζει μια νέα περίοδο οικονομικής ανάπτυξης και θεσμικής θωράκισης του. Δεν είναι πια ο φτωχός συγγενής της κεντρικής εξουσίας, που ασχολείται μόνο με μικρές τοπικές καθημερινές υποθέσεις. Βέβαια και η έννοια της τοπικής υπόθεσης, η οποία αποτελεί τον πυρήνα των αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, έχει αλλάξει με ραγδαίους ρυθμούς και στις μέρες μας αποκτά μια άλλη ξεχωριστή διάσταση.

Οι αλλαγές αυτές εντάσσονται σε δύο επίπεδα, πρώτα σε πολιτικό επίπεδο και ύστερα σε θεσμικό, τα οποία λειτουργούν, ως συγκοινωνούντα δοχεία αλληλοσυμπληρώνοντας και αλληλοεπηρεάζοντας το ένα το άλλο. Αποτυπώ-θηκε δηλαδή θεσμικά ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, γιατί επήλθαν μεγάλες κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις, οι οποίες επηρέασαν και το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ο οποίος μέσα από τα νέα δεδομένα αισκεί μια διαφορετική επιρροή στην κοινωνική και οικονομική ζωή του τόπου.

Τα θεμέλια της θεσμικής παρέμβασης της πολιτείας για την αναβάθμιση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης τέθηκαν από το Σύνταγμα του 1975, όπου για πρώτη φορά στη συνταγματική μας ιστορία, με το άρθρο 102 του Συντάγματος είχαμε μια τόσο σημαντική, αλλά και τόσο ολοκληρωμένη ρύθμιση για την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η παρέμβαση αυτή του συνταγματικού νομοθέτη του 1975 είναι η «πολυτελέστερη» που είχαμε ποτέ σε συνταγματικό κείμενο, η εκτενέστερη, αλλά ταυτόχρονα και η πιο ορθολογική. Μία ρύθμιση, η οποία έθετε τις βάσεις των αρμοδιοτήτων και των οικονομικών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μέσα στο νέο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον που διαμορφώνονταν μετά την μεταπολίτευση.

Η μεγάλη όμως θεσμική παρέμβαση της πολιτείας, αναφορικά με την Τοπική Αυτοδιοίκηση ήταν στη συνταγματική αναθεώρηση του 2000. Εκεί προστέθηκαν συγκεκριμένες ρυθμίσεις, οι οποίες από τη μια πλευρά καθιέρωσαν το τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, και από την άλλη, επέτρεψαν να εγγυωύνται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση ακόμα και αρμοδιότητες πέρα από τις τοπικές υποθέσεις, ακόμα και αρμοδιότητες κρατικές.

Επίσης έγιναν πιο ολοκληρωμένες οι ρυθμίσεις που αφορούν την οικονομική αυτοτέλεια των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με την υποχρέωση του κράτους να εγγυάται την αυτοτέλεια αυτή και να εξασφαλίζει τους αναγκαίους πόδους για την πραγμάτωσή της. Κατ' αυτόν τον τρόπο έχουμε θεσμικά μια Τοπική Αυτοδιοίκηση που χειρίζεται όχι μόνο σημαντικότατες τοπικές υποθέσεις, αλλά έχει την αρμοδιότητα να χειρίζεται και κρατικές υποθέσεις έχοντας την οικονομική αυτοτέλεια που της αρμόζει.

Βέβαια το πως φθάσαμε σ' αυτή τη μεγάλη θεσμική μεταβολή, το γνωρίζουμε όλοι μας. Πρώτα-πρώτα η έννοια των τοπικών υποθέσεων, που είναι ο κλασικός

τομέας της αρμοδιότητας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης άλλαξε σημαντικά. Σ' αυτό συνετέλεσε κατά μεγάλο βαθμό η μεγάλη πρόσδοση της τεχνολογίας και οι μεγάλες αλλαγές που συντελέστηκαν σ' όλο το κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι μετά τη μεταπολίτευση, όπου αρμοδιότητες που ασκούνταν κατά κύριο λόγο από το κράτος να εγχωριούνται τώρα στις τοπικές κοινωνίες, οι οποίες ξεφεύγουν από τη σφαίρα της απομόνωσης και της ενασχόλησης με τα τοπικά θέματα, αποκτώντας αυξημένα δικαιώματα, αλλά και δυσβάστακτες υποχρεώσεις.

Φυσικά δεν είναι αυτός ο μοναδικός λόγος που οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης αναλαμβάνουν να επιλύσουν και θέματα που ξεφεύγουν πέρα από την κλασική έννοια των τοπικών υποθέσεων και αγγίζουν τις αρμοδιότητες του κράτους. Είναι το γεγονός, ότι διαθέτουν αυξημένη δημιοκρατική νομιμοποίηση των τοπικών κοινωνιών, δηλαδή βρίσκονται πιο κοντά στους ανθρώπους και στα προβλήματά τους. Η αποκέντρωση υπό την ευρεία έννοια επιβάλλει να έχουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης όλες εκείνες τις υποθέσεις που μπορούν να ασκήσουν πολύ καλύτερα και με μεγαλύτερη δημιοκρατική νομιμοποίηση από το κεντρικό κράτος. Είναι λοιπόν αυτή η μεγάλη πολιτική, κοινωνική και οικονομική μεταβολή που άλλαξε το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ακόμη, η ένταξη της Χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η πορεία της στην Ενωμένη Ευρώπη, ασφαλώς έχουν αλλάξει τα δεδομένα προσέγγισης και επιλυσης των προβλημάτων των τοπικών κοινωνιών, οι οποίες μπορούν πλέον να υπολογίζουν στην οικονομική ενδυνάμωση και ενίσχυσή τους μέσω των προοπτικών που διανοίγονται από το θεσμικό ρόλο παρουσίας της Χώρας μας στο κοινοτικό γίγνεσθαι, το οποίο αν το κατανοήσει κανείς καλά, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο επιλυσης χρόνιων κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία ταλαντίζουν τις τοπικές κοινωνίες. Ήδη το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης είναι ένα Κοινωνικό Πλαίσιο το οποίο, κατά μεγάλο μέρος, ανήκει στις Περιφέρειες και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Στη συνέχεια ακολουθεί το Δ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, το οποίο είναι το κατ' εξοχήν εργαλείο στήριξης της Περιφέρειας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έτσι κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η αναβάθμιση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μέσα από την Ευρωπαϊκή πορεία της χώρας μας, δεδομένου ότι η διαχείριση πολλών σημαντικών υποθέσεων προς την εξυπηρέτηση τους δημιούρουν συμφέροντος περούνε μέσα από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Αυτή λοιπόν είναι η αλήθεια την οποία κανείς δεν μπορεί να παραγνωρίζει, ούτε να ξεχνάει. Άλλωστε επιβάλλεται να ενισχυθούν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης του μέλλοντος, δεδομένου ότι η πορεία της Χώρας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι είναι συνάρτηση της ενδυνάμωσης και της προσαρμογής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο ευρωπαϊκό κεκτημένο. Ασφαλώς είναι ανάγκη να επισημανθεί ότι αυτούς τους ισχυρούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τους αυτοτελείς και οικονομικώς ανεξάρτητους, με αναπτυξιακή προοπτική δεν τους είχαμε ποτέ και δεν τους έχουμε ακόμη.

Σ' αυτό το σημείο θεωρώ ότι είναι απολύτως αναγκαίο να γίνουν τεράστια βήματα στο λίγο καιρό που μας απομένει, μέχρι να αρχίσει το Δ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ώστε να μπορέσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση να απογαλακτιστεί από τις οικονομικές ενισχύσεις του Κράτους, να φέρει σε πέρας αυτόν τον τεράστιο ρόλο, τον οποίο πρόκειται να αναλάβει και να μετεξελιχθεί σε μοχλό ανάπτυξης και προόδου μέσα από τις δυνατότητες που

προσφέρονται, ένεκα της συμμετοχής της χώρας μιας στα κέντρα λήψης των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βέβαια οι αλλαγές αυτές πρέπει να έχουν προσανατολισμό κατά κύριο λόγο προς την οικονομική τους αυτοδυναμία και την ανάπτυξη της υλικοτεχνικής τους υποδομής, γιατί από πλευράς αρμοδιοτήτων, αν και εκεί υπάρχουν κάποια προβλήματα, τουλάχιστον τις έχουν θεσμοθετημένες. Σίγουρα, δεν έγινε οικονομική προετοιμασία, όχι μόνο από πλευράς πόρων, αλλά και από πλευράς νοοτροπίας, δηλαδή να υπάρξει στρατηγικός σχεδιασμός, πως βλέπουν το μέλλον τους και πως σχεδιάζουν να προευθούν στα νέα δεδομένα που δημιουργούνται, ώστερα από τις πράγματι καινοτόμες προσπάθειες που έγιναν από την Κεντρική πολιτική εξουσία προς την κατεύθυνση της οικονομικής αυτοδυναμίας τους και των προοπτικών ανάπτυξης που δημιουργούνται, μέσω της σύμπραξης με τον ιδιωτικό τομέα.

Οι νέες προοπτικές που ανοίγονται για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης να συμπράξουν με τον ιδιωτικό τομέα αποτελεί καινοτόμα προοπτική και είναι ανάγκη με τη δική τους θέληση και υπό όρους νομιμότητας να την εκμεταλλευτούν, δεδομένου ότι το προνόμιο αυτό το είχε μέχρι πρότινος το Δημόσιο. Η σύμπραξη αυτή μπορεί να γίνει, είτε με τον παραδοσιακό τρόπο σύμπραξης, είτε με το νέο θεσμικό πλαίσιο σύμπραξης, ώστε να αξιοποιήσουν αυτή τη δυνατότητα σύμπλευσης με τον ιδιωτικό τομέα προς τους στόχους τους, πάντοτε βέβαια, με γνώμονα το δημόσιο σημφέρον.

Ασφαλώς και το νέο θεσμικό πλαίσιο στήριξης των προοπτικών ανάπτυξης των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αν και διπλασιάζει τα έσοδά τους και ενισχύει σε μεγάλο βαθμό την υλικοτεχνική τους υποδομή, δεν είναι πανάκεια και δεν λύνει αυτομάτως όλα τα προβλήματα και είναι πράγματι λίγο μπροστά στις μεγάλες ελλείψεις που υπήρχαν και στο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στο μέλλον. Σίγουρα εναπόκειται και στους ίδιους τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης να εκμεταλλευτούν τα νέα δεδομένα και να προγραμματίσουν σωστά και έγκαιρα τη δράση τους, ώστε να επωφεληθούν από τις νέες προοπτικές που διανοίγονται, μέσω της συμμετοχής της χώρας μιας στο ευρωπαϊκό γήγεσθαι.

«Κριτική της δημοκρατικής ρητορείας»

Γράφει ο Μάριος Κωστάκης,
αντιπρόδρομος της Ένωσης Αποφοίτων Ε.Σ.Δ.Δ.,
στέλεχος του Υπουργείου Πολιτισμού

Συγγραφέας: Λουτσιάνο Κάνφορα
Μετάφραση: Παναγιώτης Σκόνδρας
Εκδόσεις «Μεταίχμιο», Αθήνα 2005

Όταν, το καλοκαίρι του 1998, χάθηκε ο Παναγιώτης Κονδύλης θα μπορούσε κανείς να σκεφθεί ότι δύσκολα πια θα διαβάζαμε βιβλία παρόμοια με τα δικά του, στην ελληνική γλώσσα τουλάχιστον. Βιβλία δηλαδή, λιτά, «δωρικά», ασυνήθιστα πυκνά και περιεκτικά, που χρησιμοποιούσαν τις μεγάλες πηγές της κλασικής παράδοσης όχι προδίδοντάς τες για ρητορική επίδειξη, αλλά για να δημιουργήσουν ένα νέο κλασικό έργο που προεκτείνει την παράδοση στις ημέρες μας.

Το βιβλίο του Λουτσιάνο Κάνφορα, *Κριτική της δημοκρατικής ρητορείας*, ανατρέπει αποφασιστικά την απαισιόδοξη αυτή σκέψη. Λιτό και «δωρικό», σε 137 σελίδες ενσωματώνει τα σημαντικότερα σημεία κριτικής της δημοκρατικής ρητορείας, κινούμενο με χαρακτηριστική άνεση ανάμεσα στις εποχές (αρχαίανεύτερη) και σε σχολές σκέψεων που, κλασικές ή όχι, δεν θεωρούνται πια «της μόδας»: Πλάτων, Αριστοτέλης, η σοχολή μελέτης των ελίτ (Mosca, Michels) αλλά και Gramsci. Η ρήξη με τις διανοητικές «μόδες» τείνει πλέον να αποτελέσει ασφαλές κριτήριο αξίας...

Οπότοσ, το εγχείρημα του Κάνφορα είναι πολύ διαφορετικό από αυτό του Κονδύλη. Αν και δεν το αναφέρει λητά, δεν ενδιαφέρεται για μια αξιολογικά ουδέτερη περιγραφή των σχέσεων ισχύος και εξουσίας, όπως αυτή του Έλληνα συγγραφέα, τον οποίο (δυστυχώς) φαίνεται να αγνοεί. Η δική του προσπάθεια είναι εντός της πολιτικής κονίστρας: υπονοούμενες και όχι εκπεφρασμένες ιδέες μιας ουμανιστικής αριστεράς, διαπνέουν εμφανώς τη σκέψη του συγγραφέα που νοιάζεται και οραματίζεται ένα καλύτερο μέλλον για την πολιτική αυτή παράταξη.

Στην κατεύθυνση αυτή δεν αποφεύγει στερεότυπα και μονομέρειες όπως αυτά: «Απεναντίας η δεξιά απολείει. Και τείνει να διασφαλίσει τα κεκτημένα της ευημερίας ή των προνομίων για τις τάξεις ή ομάδες, για τις εθνότητες, τις χώρες, τα κονσόρτσιουμ που απολαμβάνουν ήδη ευημερία και προνόμια.» (σελ. 44). Είναι κρίμα γιατί, μπροστά στο πολιτικό του όραμα, αποσιωπά και αγνοεί ηθελημένα τον «κοινό τόπο» της κλασικής παράδοσης για την ύπαρξη μιας πλευράς -ίσως της σημαντικότερης- της ανθρώπινης ψυχολογίας αταξικής, διαχρονικής και υπερτοπικής. Της πλευράς εκείνης που θετεί τον άνθρωπο στην επιδίωξη του συμφέροντός του και της επιβίωσής του, ανεξαρτήτως κοινωνικών τάξεων, ιδεών και πολιτικών παρατάξεων. Αυτή οδηγεί σε αποκλεισμούς και περιχαράκωση και όχι η πολιτική στράτευση που είναι συνήθως μέσο και όχι αυτοσκοπός για την επίτευξη κερδών και την επιδίωξη συμφερόντων.

Με δεδομένη τη δομική αυτή παράλειψη πρόκειται ουσιαστικά για μια τιτάνια απόπειρα. Να συνδέσει δηλαδή τον κατασταλαγμένο ρεαλισμό της πολιτικής σκέψης με την ουτοπία του αριστερού οράματος. Πολλοί θα έβλεπαν σε

αυτό το κυνήγι μιας χίμαιρας, όμως η αξία του βιβλίου του Κάνφορα δεν βρίσκεται στον απώτερο σκοπό του (για τον οποίο βρίσκουμε μόνο νύξεις).

Η αξία του βρίσκεται στους άμεσους στόχους που θέτει και επιτυγχάνει: καταδεικνύει τις ολιγαρχικές καταβολές των σύγχρονων κοινοβουλευτικών πολιτευμάτων και περιγράφει πώς οι καταβολές αυτές δεν είναι απολιθώματα, αλλά σημεία στήριξης μιας προσπάθειας ολωσδιόλου σημερινής, να υπερχεραστούν τα «δημοκρατικά κεντημένα» μέσω μιας ολιγαρχικής επιβολής της οικονομικής σφαίρας επί της πολιτικής. Για τους λόγους αυτούς τίθεται ως κεντρική επιδίωξη η ανάδειξη των ψευδών και αντιδημοκρατικών εξαγγελιών ή κατά τ' άλλα κατεστημένης κοινοβουλευτικής δημοκρατικής ομηροείας.

Ως κατεξοχήν αξία προσοχής, κρίνει την αμερικανική περίπτωση μιας υποτιθέμενης φιλελεύθερης πολιτική, κοινωνικά και οικονομικά δημοκρατίας. Ο συγγραφέας εξετάζει πώς διεξάγεται η εκλογική διαδικασία στη χώρα αυτή φωτίζοντας κάθε σκοτεινό σημείο: ποιοί και πόσοι αποκλείονται de facto ή de jure από αυτή, ποιά είναι τα πραγματικά διακυβεύματα και πόσο λίγο διαφέρουν μερικές φορές οι υποψήφιοι. Όταν δεν συμβαίνει αυτό τότε έχουμε φαινόμενα όπως των εκλογών του 2000. Θεωρεί την τότε νίκη του Bush επί του Gore «πραξικόπεμπο».

Πολύ χρήσιμη είναι η επισήμανση της οικονομικής διασύνδεσης της εξωτερικής με την εσωτερική πολιτική: «Όταν ο «πλούτος των εθνών» προέρχεται από μακρινές εξαρτημένες περιοχές, δημοκρατικοί και μη (στην αρχαιότητα) ή δεξιά και αριστερά (στη σύγχρονη Δύση), αριθμητικά εξισορροπούνται. Ή μάλλον, συχνότερα, τις εκλογές τις χάνει η αριστερά.»

Προς τη κατεύθυνση τής αποδόμησης της δημοκρατικής ομηροείας διαλύει διαρκείς προκαταλήψεις (κυρίως της αριστεράς) χρησιμοποιώντας επιχειρήματα από κάθε σχολή σκέψης, χωρίς ιδεολογικές αγκυλώσεις. Από τον Gramsci αξιοποιεί την εκτίμηση ότι όσοι έχουν τον πλούτο και τις προσβάσεις στα χέρια τους «θα πρέπει να θεωρηθούν ανίκανοι» αν δεν καταφέρουν να πείσουν την πλειοψηφία να τους υποστηρίξει. Η ιδέα αυτή είναι ο κεντρικός πυρήνας που σχετικοποιεί την αρχή της πλειοψηφίας ως τάχα απολύτως συνδεόμενης με τη δημοκρατικότητα ενός καθεστώτος.

Το ολιγαρχικό στοιχείο της σύγχρονης δημοκρατίας καταδεικνύεται με τις αναφορές στους Luttwak, Hobsbawm και Aron. Ο πρώτος επισήμανει την αξιοποίηση της παγκοσμιοποίησης από τον καπιταλισμό με την ομογενοποίηση του κόσμου ως ενιαίας αγοράς. Ο Hobsbawm αναφέρει ότι η κοινοβουλευτική δημοκρατία δεν είναι η μόνη δυνατότητα για έννομη διακυβέρνηση και για κοινωνική συναίνεση: πολλά συγκεντρωτικά καθεστώτα λειτούργησαν σε τέτοια περιβάλλοντα. Ο Aron επιχειρηματολογεί με ζεαλισμό για τον αναπόφευκτα ολιγαρχικό χαρακτήρα κάθε διακυβέρνησης.

Ο Κάνφορα πιστεύει ότι και στον «υπαρκτό σοσιαλισμό» είχαν αναπτυχθεί ολιγαρχίες αλλά το αποδίδει στην επίδραση της Δύσης. Η αιτιολόγηση αυτή δεν πείθει αφού αγνοεί τις θεμελιώδεις ανθρωπολογικές συνιστώσες που ήδη αναφέρθηκαν.

Εξετάζοντας τα σύγχρονα πλειοψηφικά εκλογικά συστήματα θεωρεί τα πολιτεύματα της εποχής μας μεικτά, «αποτελούμενα από λίγη δημοκρατία και πολύ ολιγαρχία». Δίνει έμφαση στο γεγονός των πολλών περιορισμών, κυρίως στο αμερικανικό, αλλά και στα ευρωπαϊκά εκλογικά συστήματα οι οποίοι έχουν θεσπιστεί στο όνομα του πραγματισμού, της αποτελεσματικότητας και της «διακυβερνησιμότητας».

Η λογική των περιορισμών αναπτύσσεται σε πολλαπλά στάδια: περιορισμοί στο εκλέγεσθαι, στην εξουσία των οργάνων, που αποτελούνται από εκλεγμένους, ανάληψη όλο και περισσότερων αρμοδιοτήτων από τεχνοκράτες, ειδικά στον οικονομικό τομέα. Η ισχύς φεύγει από το Κοινοβούλιο και συγκεντρώνεται από τους τραπεζίτες.

Ο συγγραφέας εντάσσει τον Gramsci στη σχολή μελέτης των ελίτ και δείχνει να γιοητεύεται από την προτίμησή του στις πολιτικές και όχι οικονομικές ελίτ που συγκροτούνται με βάση την αυτοδέσμευση των μελών τους υπέρ των κοινωνικών στόχων. Δεν φαίνεται, όμως, να συμφωνεί με την κεντρική παραδοχή του Gramsci για το αναπόφευκτο της διακυβέρνησης από ελίτ. Ανάλογη προσοχή δίδεται προς τους άλλους εκπροσώπους της σχολής, Mosca και Michels για την αναλυτική περιγραφή του τρόπου επικράτησης των ελίτ και την «πραγματική φύση του μεικτού πολιτεύματος».

Ο Κάνφρορα συνδέει τη διαπλοκή, τη συναλλαγή, τη διαφθορά, ακόμη και το οργανωμένο έγγιλημα με την ολοκλήρωση του ρόλου των ολιγαρχιών κατά τρόπον ώστε να αναρρείται ουσιαστικά ο προσδιορισμός «δημοκρατικό» προκειμένου για σύγχρονα πολιτεύματα.

Με «ανεπαίσθητη» πικρία -αν και όχι χωρίς ελπίδα- περιγράφει την ιστορική προείδη την Αριστεράς και των επαναστάσεων θεωρώντας ότι υπάρχει πλέον αρκετή εμπειρία για να συγκροτηθεί μια αενάως επαναλαμβανόμενη αλληλουχία γεγονότων που οδηγούν συνήθως στην αποτυχία: «οι επαναστάτες συγκρούονται κάθε φορά με τη συγκεκριμένη λειτουργία ενός μηχανισμού εν γένει πιο περίπλοκου από όσο περιγραφόταν στα προγράμματά τους και στις αναλύσεις τους, με την κοινωνία - και είναι αναγκασμένοι να τη βιάσουν, να την καποκοπούσουν, εξηγώντας της ότι το πράττουν για το καλό της ή για ένα μελλοντικό καλό, ώσπου να ανατραπούν».

Αλλά και η μη επαναστατική, η μεταρρυθμιστική Αριστερά, που συχνά κατέκτησε την εξουσία στη Δύση εγκλωβισμένη στη διαχείρηση, την καθημερινότητα και τους υλικούς καταναγκασμούς, οδηγήθηκε σε μετριοπαθή πολιτική και συμβιβασμούς αδυνατώντας να υπερβεί το status quo.

Η διαπιστωμένη αυτή αποτυχία και των δύο εκδοχών της Αριστεράς αποδίδεται στην κυριαρχία της Δύσης σε άλλες περιοχές του πλανήτη, η οποία «μεταμόρφωσε, διαφοροποίησε και κατακεριμάτισε τις ταξικές συγκρούσεις στη Δύση». Η «τρομερή πολυπλοκότητα της ιστορίας» και του σύγχρονου κόσμου με τη διάχυση ιδεών και θρησκειών και την κινητικότητα των ανθρώπων και των τρόπων ζωής τους καθιστά «την επαναστατική ενότητα μέσω της συνένωσης, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, χίμαιρα».

Ο συγγραφέας βασίζει τις ελπίδες του στο επιχείρημα ότι ο καπιταλισμός είναι απλά ένα κεφάλαιο της ιστορίας και ως εκ τούτου κάποτε θα λήξει. Το ίδιο βέβαια ισχύει και για την Αριστερά και η προείδη της, όπως την περιγράφει ο ίδιος, μάλλον συνηγορεί ότι το μέλλον της είναι βραχύτερο από αυτό του καπιταλισμού. Ωστόσο, αποδίδει την κατίσχυση μέχρι τώρα του συστήματος αυτού στις τεράστιες δυνατότητες και στην ευελιξία του, που καταφέρνει να κρύβει την ολιγαρχική πρακτική πίσω από ένα δημοκρατικό μηχανισμό.

Ελπίζει ακόμη ότι η άλλαρη θα προελθει από «την τάξη των διανοουμένων», αν και παραδέχεται ότι σήμερα προσφέρουν στο σύστημα ότι πολυτιμότερο έχουν: την ευφύΐα τους, χωρίς να συνειδητοποιούν ότι είναι με την πλευρά των χαμένων.

Το βιβλίο ολοκληρώνεται με εκτιμήσεις για το μέλλον: ενδεχόμενος ψυχρός

ή θερμός πόλεμος ΗΠΑ - Κίνας, μείωση του κοινωνικού ρόλου των εργατών και της εργασίας καθώς και του βιομηχανικού κόσμου όπως τον γνωρίζουμε. Στο πλαίσιο αυτό «οι ισχυροί είναι ενωμένοι και «διεθνιστές» και αυτεπεξέρχονται (...) σε κάθε έκταση ανάγκη. Οι υπόλοιποι δεν έχουν πιά ούτε διεθνικούς δεσμούς, ούτε κόμια, ούτε προοπτική».

Παρ' όλα αυτά τα αρνητικά για τον τρόπο που σκέπτεται, επιμένει να ελπίζει στο μέλλον, αγνοώντας ηθελημένα ότι αν και «άλλαξαν οι τρόποι παραγωγής» τίποτα δεν άλλαξε στις προθέσεις των ανθρώπων διαχρονικά να θέλουν να βελτιώσουν τη θέση τους, όχι μόνο όσον αφορά τα υλικά αγαθά και τις απολαύσεις, αλλά και (κατ' εξοχήν) σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους. Με δεδομένη την παραδοχή αυτή η εκμετάλλευση και οι ανταγωνισμοί μεταλλάσσονται αλλά δεν εξαφανίζονται.

Η κοινωνική πολιτική και οικονομική πίεση προς την κατεύθυνση της δημιουρατίας και του εξισωτισμού θα παράγει πάντοτε την αντίδροση τάση για διάκριση, αριστεία και διαφοροποίηση. Τα αιτήματα για καλύτερες αμοιβές, περισσότερα αγαθά και ποιότητα ζωής δεν είναι κατ' ανάγκην συλλογικά, αλλά συχνά (αν όχι γενικευμένα) συγκαλύπτουν την τάση ατομικής διάκρισης και υπεροχής έναντι των άλλων. Αν αυτά είναι σωστά θα έχουμε πάντοτε «μεικτές» κοινωνίες και πολιτεύματα και η «χίμαιρα» θα παραμένει «χίμαιρα».

Άλλωστε η προσφυγή στο μέλλον περικλείει πλήρη αβεβαιότητα. Μπορεί κανείς να είναι βέβαιος ότι το αύριο και το καινούριο θα είναι καλύτερο από το χθές και το παλιό; Πόσο επιθυμητή είναι μια «πρόσοδος», όπως αυτή από την αρχαιότητα στον μεσαίωνα μόνο και μόνο «γιατί άλλαξε ο τρόπος παραγωγής» και περιορίστηκε η έκταση του φαινομένου της δουλείας;

Με όλα αυτά δεν θέλουμε να μειώσουμε την αξία του βιβλίου αυτού που είναι μεγάλη εντός του πεδίου αναφοράς του. Ο συγγραφέας κινείται με χαρακτηριστική άνεση στον χρόνο, τον χώρο και στην ιστορία των ιδεών περιγράφοντας σύγχρονα φαινόμενα με τον σοφό πραγματισμό και την εκτιμητική δεινότητα του ανθρώπου που έχει εντυπωθεί στους κλασικούς και στην ιστορία. Όμως εξ αιτίας της προφανούς υπαρξιακής του στράτευσης στο δύνειρο της Αριστεράς αφήνεται να παρασυρθεί από τη ρητορεία που κατακρίνει.

Γιατί, η υποκριτικά εκπεμπόμενη, φιλοδημοκρατική ρητορεία δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο των σημερινών «ολιγαρχικών» που την εκμεταλλεύονται για να υπερισχύσουν, αλλά πάρα πολλών ανθρώπων που αγωνίζονται (εντός ή εκτός εισαγωγικών) για τα κοινά ανεξαρτήτως πολιτικών παραστάξεων, κοινωνιών και οικονομικών καταβολών. Σημασία δεν έχουν τα λόγια και οι ιδέες που εκπέμπονται στο όνομα της δημιουρατίας, της ισότητας και της αδελφοσύνης των λαών, αλλά οι πράξεις αυτών που τις επικαλούνται ιδιαιτέρως αφού επικρατήσουν στον αγώνα για την εξουσία.

Αμέσως μετά η παλαιότερη ολιγαρχία αντικαθίσται από μια νέα που μπορεί με άνεση να αυτοαποκαλείται δημιουρατική, φιλελεύθερη, σοσιαλιστική ή.λ.π. Όσοι την αποτελούν ανομολόγητα (συνήθως) επιδιώκουν να είναι «πιο ίσοι από τους άλλους», επιδιωκούνται στους εαυτούς τους και τους φίλους τους προνόμια, εισοδήματα και διευκολύνσεις.

Το ότι ακούγονταν κυνικές οι περιγραφές αυτές δεν σημαίνει ότι είναι λιγότερο αληθινές. Ο άνθρωπος, βιολογικό όν με σάρκα και οστά (και όχι η ιδέα που έχουμε γι' αυτόν), συμπεριφέρεται κατ' αυτό τον τρόπο παντού και πάντοτε μέχρι τώρα. Αν κάτι δεν αλλάξει τη βιολογική του υπόσταση όπως τη γνωρίζουμε

σήμερα, τίποτα δεν συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι θα προκύψουν αλλαγές στην κατεύθυνση που αναμένει ο Κάνφορα.

Αλλά και πέραν του ανθρωπολογικού σκεπτικού που αναπτύχθηκε μέχρι εδώ θα πρέπει να ασχοληθούμε και με τη λογική της διοίκησης - διακυβέρνησης - management ή όπως αλλιώς αποκαλέσουμε τη διαχείρηση των ανθρώπινων υποθέσεων.

Τα πρώτα βήματα του ανθρώπου προς τον πολιτισμό τον οδήγησαν προς τον καταμερισμό της εργασίας, προς τη διαφοροποίηση των κοινωνικών και επαγγελματικών ρόλων και στην αποδοχή φορέων ηγεσίας και εξουσίας που θα διαχειρίζονται κάθε προσπάθεια και θα αποδίδουν δικαιοσύνη. Αν δεν απορρίψει κανένας όλα αυτά, και τον πολιτισμό μαζί, ακολουθώντας ένα αναχρικό σκεπτικό και αντιθέτως αποδεχθεί την ανάγκη για ηγεσία και εξουσίες τότε η άμεση συνέπεια είναι η ανάδυση περιορισμών στην αρχή της δημοκρατικότητας και της ισότητας.

Επιπλέον, αφού κρίθηκε απαραίτητη η ηγεσία και οι εξουσίες, αμέσως φάνηκε εξίσου ζωτική για το σύνολο η εξασφάλιση της συμμετοχής σε αυτή των ευφυέστερων, των ικανότερων και των αποτελεσματικότερων. Η θέσπιση της εκλογικής διαδικασίας ήταν ήδη μια παραχώρηση προς ένα μεικτό και όχι απολύτως δημοκρατικό πολίτευμα που ενσωματώνει αυτό αυτό που θεωρούνταν στην αρχαιότητα «*πολιτεία των αρίστων*» ενώ σήμερα θα το αποκαλούσαμε «*αξιοκρατία*».

Ποτέ και πουθενά δεν εμφανίστηκε ολοκληρωτικά δημοκρατικό πολίτευμα που να κληρώνει όλους τους άρχοντές του από το σύνολο των κατοίκων της χώρας. Μερικά πολιτεύματα που πλησίασαν σ' αυτό το απόλυτο δημοκρατικό ιδανικό -στην αρχαιότητα κυρίως- δεν στερούνταν κατοίκους με περιορισμένα δικαιώματα, ενώ εκμεταλλευόταν χωρίς δισταγμούς τους κατοίκους άλλων υποδεέστερων σε ισχύ κρατών.

Ακόμη και η ιδανική δημοκρατική αρχή που υπηρετεί το κοινωνικό σύνολο, διαφροτοποίει σε πολύ μεγάλο βαθμό αυτούς που την ασκούν από τους υπολοίπους γιατί εκτός από την ίδια τη διακεκριμένη θέση που κατέχουν είναι αυτοί που έχουν τον τελευταίο λόγο στον ορισμό του κοινωνικού καλού και συμφέροντος.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η δημοκρατική ωητορεία δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα, όχι τόσο και μόνο γιατί η χρήση της είναι κατεξοχήν υποκριτική, πράγμα που απασχολεί τον Κάνφορα στο βιβλίο αυτό, αλλά γιατί κάτι τέτοιο είναι ανέφικτο για τα ανθρώπινα πράγματα όπως δείχνει η εμπειρία μερικών χλιετιών από την αυγή της ιστορίας ως σήμερα. Ο συγγραφέας αποφεύγει το απαισιόδοξο αλλά ολωσδιόλου πραγματικό δεύτερο από συμπέρασμα.

Κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις «ΔΙΟΝΙΚΟΣ» το βιβλίο του

G. Esping-Andersen*

**Γιατί χρειαζόμαστε ένα
ΝΕΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ**

ISBN: 960-6619-10-9

Διάσταση: 17X24

Σελίδες: 328

Τιμή: 24€

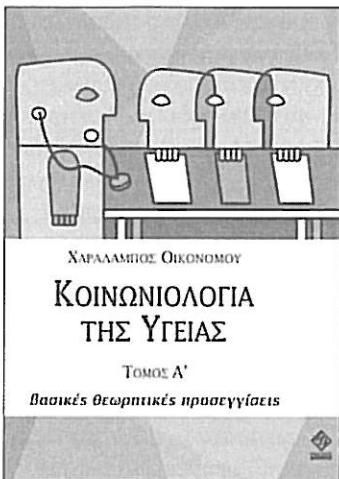
Ο παρών τόμος αποτελεί ένθερμη συντηγορία υπέρ ενός νέου κράτους ευημερίας στη νέα κοινωνία της γνώσης. Πρότυπο του είναι το σκανδιναβικό μοντέλο. Το νέο κοινωνικό κράτος δεν αναζητείται σε λιγότερο κοινωνικό κράτος και εξασθένιση των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών όπως προωθεί η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Αντίθετα κατανοεί τους εργαζόμενους ως ανθρώπινο και παραγωγικό κεφάλαιο που συνεισφέρουν στην νέα οικονομία της γνώσης, την ανάπτυξη, την παραγωγικότητα, την δημιογραφία, τα φορολογικά έσοδα και μέσω αυτών απολαμβάνουν σταθερή, ποιοτική απασχόληση καθώς και κοινωνικές παροχές. Οι συγγραφείς δεν περιορίζονται σε γενικότητες. Προβαίνουν σε συγκεκριμένες προτάσεις και προτείνουν μια νέα στρατηγική. Κρίσιμα στοιχεία αυτής της στρατηγικής αποδεικνύονται η εκπαίδευση, η εκρίζωση της παιδικής φτώχειας, η ισότητα των φύλων και μια νέα οικογενειακή πολιτική. Στα πλαίσια του νέου κοινωνικού κράτους η πρόληψη αποτελεί την βασική αρχή επιλυσης όλων των σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων. Ο κοινωνικός αποκλεισμός καταπολεμάται στην παιδική ηλικία και οι συντάξεις κερδίζονται από την «κούνια».

* Ο Gøsta Esping-Andersen είναι καθηγητής κοινωνιολογίας στο Panepistēmio Pompeu Fabra της Βαρκελώνης. Έχει διδάξει προηγουμένως στο Panepistēmio του Trento, στο European University Institute-Firenze, και στο Panepistēmio του Harvard.

Είναι συγγραφέας διάφορων βιβλίων συμπεριλαμβανομένων των Social Foundations of Postindustrial Economies (Oxford, 1999), Why De-regulate Labour Markets? (σε συνεργασία με τον Marino Regini, Oxford, 2000), Welfare States in Transition (Sage, 1996), and Three Worlds of Welfare Capitalism (Polity Press, 1990).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΝΙΚΟΣ

Φειδίου 18, 106 78 Αθήνα, τηλ. & φαξ: 210 38 01 777

Κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις
«ΔΙΟΝΙΚΟΣ» το βιβλίο του

Χαράλαμπου Οικονόμου*

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Τόμος Α'

Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις

ISBN: 960-6619-06-0

Διάσταση: 14x21

Σελίδες: 230

Τιμή: 14€

Το παρόν δίτομο έργο αποσκοπεί στην παρουσίαση των βασικών ζητημάτων που σχετίζονται με την Κοινωνιολογία της Υγείας και της Ασθένειας. Στον πρώτο τόμο, που μόλις κυκλοφόρησε, εξετάζονται οι βασικές θεωρητικές διαδρομές όπως η λειτουργική προσέγγιση, η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης, η μαρξιστική προσέγγιση, καθώς και προσεγγίσεις των κλασικών κοινωνιολόγων που άπονται των σχετικών ζητημάτων.

Μια δεύτερη βασική θεματική αφορά την κοινωνιολογία του σώματος, όπου αναλύονται οι θεωρίες για το έμφυλο σώμα, η προσέγγιση του Μπουρντιέ, του Έλιας κτλ.

Στο δεύτερο τόμο, που πρόκειται σύντομα να κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις μας, θα εξεταστούν ζητήματα που αφορούν τις ανισότητες στο επίπεδο υγείας του πληθυσμού και στην πρόσβαση των υπηρεσιών Υγείας.

*Ο Χαρ. Οικονόμου είναι λέκτορας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Διδάσκει Κοινωνιολογία της Υγείας και Κοινωνική Πολιτική.

Είναι συγγραφέας του βιβλίου "Πολιτικές Υγείας στην Ελλάδα και τις Ευρωπαϊκές κοινωνίες" των εκδόσεων "DIONIKΟΣ".

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

Γνωστοποιούμε στην ακαδημαϊκή κοινότητα ότι οι Εκδόσεις ΔΙΟΝΙΚΟΣ, στα πλαίσια υποστήριξης των νέων επιστημόνων, αναλαμβάνουν τη δημοσίευση και έκδοση πρωτότυπων μονογραφιών και διδακτορικών διατριβών, που έχουν εγκριθεί από ακαδημαϊκά σώματα του εσωτερικού και εξωτερικού και συμβάλλουν στην προαγωγή της επιστήμης.

Οι διατριβές αυτές θα συμπεριληφθούν στη νέα επιστημονική σειρά που μόλις εγκατέστησε με τίτλο: Νέα Επιστημονική Έρευνα.

ISSN 1109-6349